

LIKKUVA SKIDI

**Ohjausmateriaalia
vuorovaikutuksen tueksi ryhmissä**

Copyright © Aivoliitto
www.aivoliitto.fi

Kuvitus: Kirsi Tapani
Alkuperäinen taitto: Nina Laine

ISBN: ISBN: 978-952-5058-71-0

Julkaistu 3/2018

Materiaalia on päivitetty kesäkuussa 2023

”Lapseni aloitti palloilukerhon ja oli siitä kovin innostunut. Muutaman tapaamiskerran jälkeen ohjaaja soitti kotiin ja sanoi, ettei lapseni voi osallistua enää kerhoon, koska ei ymmärrä ohjeita.”

(äiti, 38)

Hyvä lapsiryhmän ohjaaja,

Liikkuva skidi -ohjausmateriaali antaa tietoa ja välineitä kielellisiltä taidoiltaan erilaisten lasten kohtaamiseen. Se on tehty ajatellen erityisesti alle kouluikäisiä tai juuri koulunsa aloittaneita lapsia, joilla on kehityksellinen kielihäiriö tai muuten pulmia puheen tuotossa, puheen ymmärtämisessä tai molemmissa. Materiaali sopii myös käytettäväksi lasten kanssa, joilla on tarkkaavuuden suuntaamisen ongelmia tai joiden äidinkieli on muu kuin ryhmässä käytetty kieli.

Työssämme Aivoliitossa olemme usein tavanneet perheitä, jotka ovat kertoneet, miten vaikeaa tai jopa mahdotonta heidän on ollut löytää kielihäiriöiselle lapselleen harraste- tai liikuntaryhmää. Eri-laiset harrastuskokeilut ovat usein jääneet kesken, kun lapsen toimiminen ryhmässä on ollut kielellis-

ten pulmien vuoksi vaikeaa. Monet kielihäiriöiset lapset ovatkin jääneet ja jäävät edelleen paitsi fyysisistä, psyykkisistä ja sosiaalista kehitystä edistävästä harrastuksista.

Kokemuksemme mukaan usein hyvin pienikin muutos ohjaajan toimintatavoissa tukee lasta niin, että hän pystyy osallistumaan ikätasoisensa harrastustoimintaan. Näitä pieniä keinoja ja muutoksia toivomme Liikkuva skidi -ohjausmateriaalin sinulle tarjoavan.

Turussa 10.1.2018

Eliisa Laine
Fysioterapeutti
Neuropsykiatrinen valmentaja

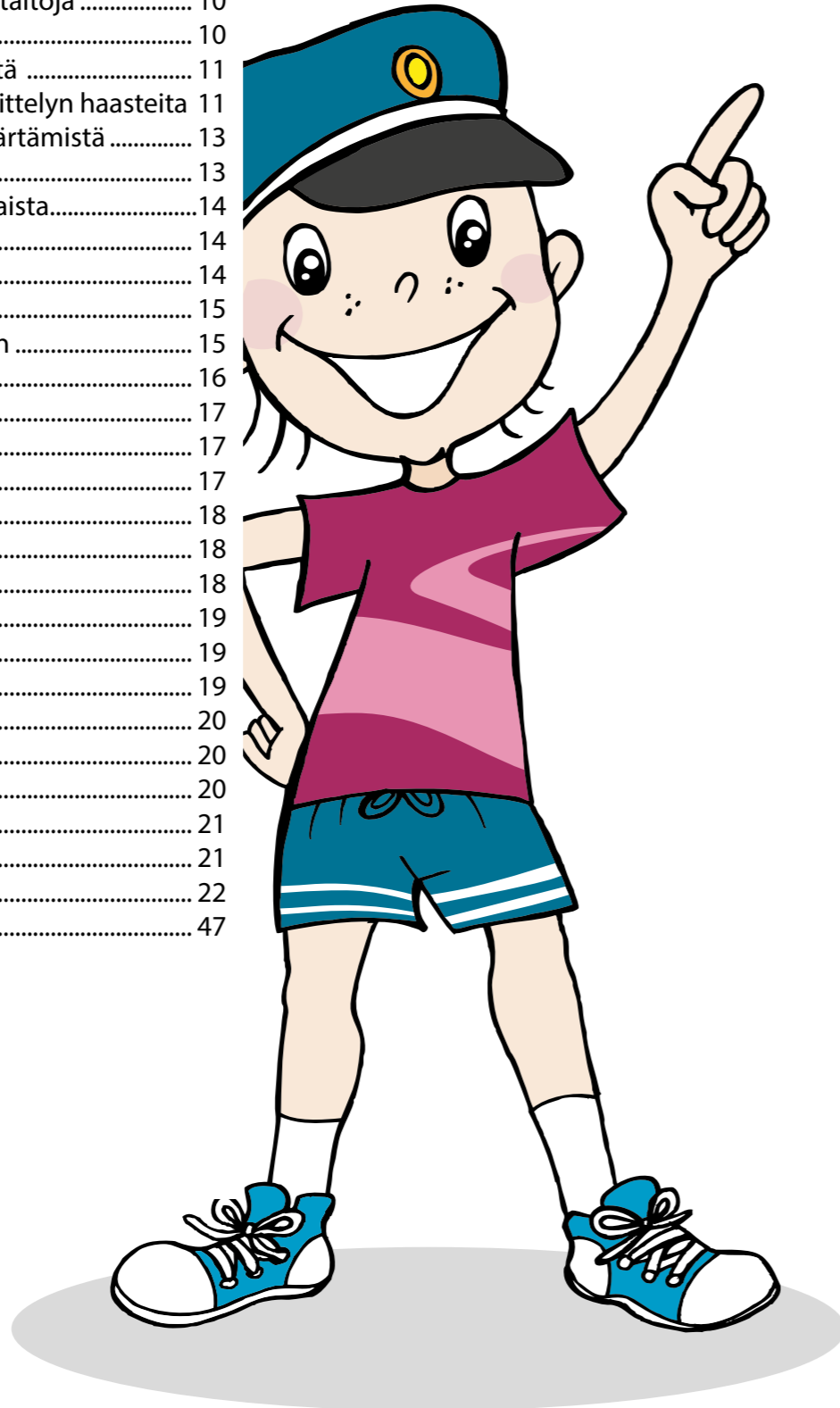
Liisa Petäjäistö
Puheterapeutti

Materiaalia on päivitetty kesäkuussa 2023

Alkuperäinen Liikkuva skidi-projektin ohjausryhmä
Virpi Mäkinen (Soveli ry)
Karita Toivonen (Liiku ry)
Susanna Stolpe (Varsinais-Suomen kielellisen erityisvaikeuden tuki ry, KEINUVA)
Elina Salo-Orkamaa (Aivoliitto ry)

Sisällys

Liikunta ja harrastukset osana lapsen kehitystä.....	5
Aktiivinen lapsi voi hyvin.....	5
Harrastuksessa lapsi pääsee porukkaan.....	5
Ryhmässä opitaan olemaan yhdessä	6
Lapsen kehityksen haasteet.....	7
Mikä on kehityksellinen kielihäiriö?.....	7
Motoriikka on perusta	8
Motoriikka ja kieli kehittyvät yhdessä.....	8
Näin tuet motorisesti kömpelöä lasta ryhmässä	9
Oman toiminnan ohjaus vaatii taitoja	10
Näin tuet lasta toimimaan.....	10
Aistikäsittelyssä voi olla häiriötä	11
Näin tuet lasta, jolla on aistikäsittelyn haasteita	11
Näin tuet lapsen ilmaisua ja ymmärtämistä	13
Itseilmaisu on perustarve.....	13
Käytä kehon kieltä ja yksinkertaista.....	14
Viito avainsanat.....	14
Piirrä ohjeet	14
Viesti kuvilla.....	15
Tutustu lapsen puhelaitteeseen	15
Ohjaaja, olet tärkeä.....	16
Leikki-ohjeet.....	17
Kapteeni käskee	17
Myrkkysieni	17
Metsäretki	18
Värileikki	18
Laiva on lastattu.....	18
Temppurata.....	19
Etsi pari.....	19
Kuka peiton alla?	19
Kalaverkko	20
Polttopallo	20
Levyraati.....	20
Kuljetusleikki.....	21
Tähtirentoutus.....	21
Leikkikuvat	22
Lähteet.....	47

Liikunta ja harrastukset osana lapsen kehitystä

Aktiivinen lapsi voi hyvin

Alle kouluikäisten lasten elämänpiiri on muuttunut viime vuosina. Älylaitteet kilpailevat ajasta, jonka lapset ennen käyttivät vapaaseen leikkiin ja liikkumiseen. Perheiden elämä on muuttunut kiireisemmäksi, ja arkiliikkuminen vähentynyt. Toisaalta ohjattujen liikunta-harrastusten määrä on kasvanut.

Riittävä fyysinen aktiivisuus on välttämätöntä lapsen kehitykselle ja ehkäisee terveydellisiä ongelmia. Liikuntaa tarvitaan lihasten ja luuston vahvistamiseen sekä keuhkojen ja sydämen toiminnan ja verenkierron tehostamiseen.

Liikunta ja leikki kehittävät lapsen keskittymiskykyä ja muistia. Nukahtaminen helpottuu ja unen laatu paranee. Liikunta tukee uusien, myös tiedollisten asioiden oppimista ja auttaa lasta jaksamaan arjessa. Liikunta parantaa lapsen mielialaa ja itsetuntoa.

Harrastuksessa lapsi pääsee porukkaan

Harrastukset ovat keskeinen osa lasten elämää. Oli kyseessä sitten liikunta-, musiikki- tai kuvataideharrastus, aktivoi se lasta ja lisää fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista hyvinvointia.

Harrastukset ehkäisevät syrjäytymistä tarjoamalla virikkeitä, mielekästä tekemistä ja sisältöä elämään. Ryhmissä opitaan sosiaalisia taitoja kuten kuuntelemista, sääntöjen noudattamista, kaverin kannustamista ja erilaisten tunnetilojen kohtaamista. Ohjatussa ryhmässä lapsen oma-aloitteisuus ja itsenäisyys kasvavat.

Harrastukset auttavat lasta myös käsittelemään tunteitaan. Onnistumisen tunteet ovat lapselle tärkeitä. Ne rohkaisevat, tuottavat iloa ja vahvistavat uskoa omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin. Epäonnistumiset ja tappiotkin ovat tarpeellisia, koska niiden kautta lapsi oppii erilaisten tunteiden merkitystä ja kielteisten kokemusten sietämistä.

Harrastukset tarjoavat merkityksellisiä osallistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia. Ryhmissä lapsi tapaa samanhenkisiä kavereita ja solmii ystävyysuhteita. Hän rakentaa minäkuvaansa sosiaalisen vertailun kautta. Vertaisten ja ohjaajien myönteinen palaute, hyväksyntä ja tuki ovat hänelle tärkeitä.

Fyysinen aktiivisuus edistää lapsen terveyttä ja kehitystä, tukee oppimista ja kohentaa itsetuntoa.

Harrastusryhmissä lapsi oppii sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja ja tuntee kuuluvansa porukkaan.

Onnistumisen kokemukset ja positiivinen palaute vahvistavat myönteistä minäkäsitystä ja itsetuntoa.

Lapsuuden harrasteryhmillä voi päiväkodin ja koulun ohella olla kauaskantoisia vaikutuksia minäkuvan kehittämiseen.

Ryhmässä opitaan olemaan yhdessä

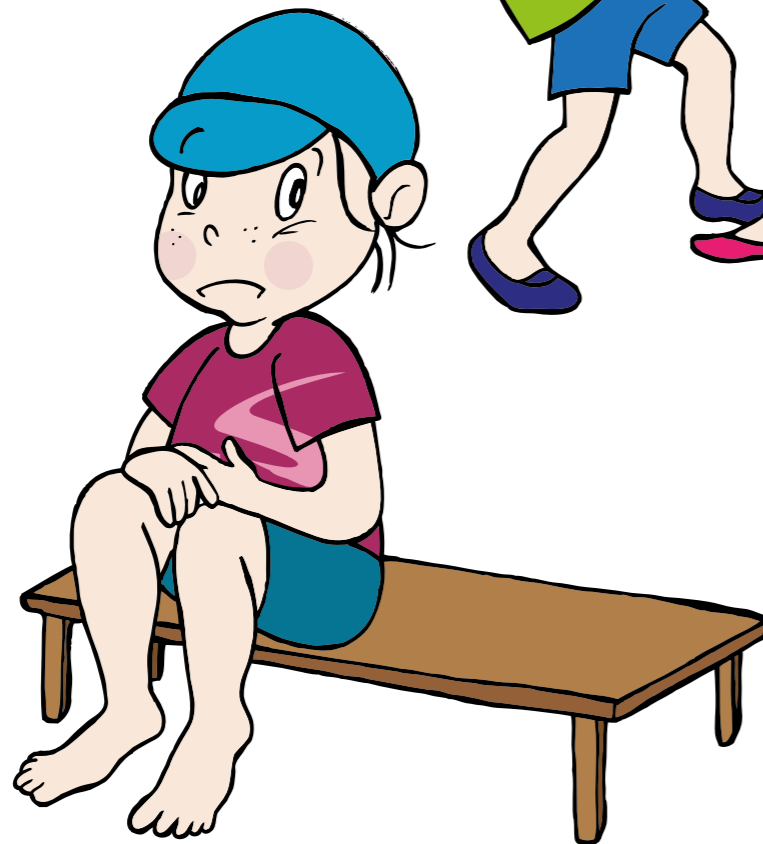
Vuorovaikutus toisten kanssa on ihmisen perustarve. Siksi kaikilla tulisi olla oikeus ja mahdollisuus sosiaalisten taitojen kehittämiseen. Näiden taitojen lähtökohdat ovat ihmisen persoonallisuudessa, mutta pääasiassa ne ovat opittavissa.

Sosiaaliset taidot vaikuttavat merkittävästi lasten keskinäisen hyväksynnän syntymiseen. Lapset esimerkiksi keskustelevat useimmin sellaisten lasten kanssa, joilla on kyky vastavuoroiseen toimintaan eli hyvät sosiaaliset taidot.

Jos lapsi tulee toistuvasti ryhmässä torjutuksi esimerkiksi kehojen sosiaalisten taitojen vuoksi, hänen käsityksensä itsestään voi muuttua kielteiseksi. Hän saattaa kokea itsensä yksinäiseksi ja joutua jopa kiusatuksi. Lapselle vertaisryhmässä syntynyt sosiaalinen asema säilyy tyypillisesti melko muuttumattomana läpi lapsuusvuosien.

”Kaikki lapsemme harrastuskokeilut ovat päättyneet epäonnistumisiin. Pelkäämme, että ilman harrastuksia lapsemme jää myös ilman kavereita.”
(isä, 40)

Lapsen kehityksen haasteet

Mikä on kehityksellinen kielihäiriö?

Lapsi alkaa useimmiten tuottaa sanoja yhden ja kahden ikävuoden välillä. Vaikka ensisanat tulisivatkin ajallaan, eivät kaikki lapset omaksu puhetta ja kieltä yhtä nopeasti. Puheen ja kielen kehitys viivästyy noin 20 prosentilla lapsista. Suurin osa ottaa ikätoverinsa kiinni ajan myötä, mutta noin seitsemällä prosentilla lapsista kielelliset vaikeudet jäävät pysyviksi: heillä on kehityksellinen kielihäiriö.

Kehityksellinen kielihäiriö (englanniksi Developmental Language Disorder, aiemmin kielellinen erityisvaikeus tai dysfasia, englanniksi Specific Language Impairment) vaikuttaa laaja-alaisesti lapsen toimintakykyyn, osallistumiseen ja vuorovaikutukseen. Vaikeuksia esiintyy tyypillisesti kaikilla kielen eri osa-alueilla. Kielihäiriön diagnoosi on kuitenkin vain yläkäsite. Sen alle mahtuu hyvin monenlaisia lapsia erilaisine pulmineen.

Lapsen kielihäiriö voi painottua puheen tuottamiseen. Tällöin hallitsevin piirre voi olla esimerkiksi äänneiden tuottamisen vaikeus. Lapselta voi puuttua vain muutama äänne tai toisaalta puhe saattaa olla niin epäselvää, että ilman apukeinoja lapsi ei saa itseään vieraalle ihmiselle ymmärretyksi.

Toisella lapsella kielihäiriön hallitsevin piirre voi olla sanojen taivuttamisen vaikeus tai lauseiden muodostamisen vaikeus. Tällöin puhe voi olla selvää, mutta kerronta ei onnistu ymmärrettävästi. Jollakin lapsella kielihäiriön näkyvin piirre on sananlöytämisen vaikeus: lapsi tietää kyllä sanan, joka hänen pitäisi sanoa, mutta sen tuottaminen juuri samassa hetkessä ei onnistu.

Jollakin lapsella puheen tuotto voi sujua hyvin, mutta muiden puheen ja erityisesti monimutkaisen keskustelun ymmärtäminen on vaikeaa. Myös ymmärtämisen vaikeuden taustalla voi olla monia eri syitä, esimerkiksi heikko kielellinen muisti. Ymmärtämisen vaikeuden havaitseminen ei ole aina helppoa, sillä lapsi voi esimerkiksi ohjeenantotilanteessa katsoa mallia vieruskaverilta. Ymmärtämisen vaikeus voi paljastua tilanteessa, jossa poiketaan rutiineista. Myös häiriökäyttäytyminen tai tilanteesta poistuminen voivat johtua ymmärtämisen vaikeuden aiheuttamasta turhautumisesta.

Kielihäiriön keskeisin piirre voi myös olla vaikeus käyttää kieltä tarkoituksenmukaisesti vuorovaikutuksessa. Lapsi saattaa vastata hänelle esitettyyn kysymykseen asian vierestä tai hänen oma kertomuksensa poikkeaa aiheesta. Lapsen voi olla myös vaikea vastaanottaa viestejä, jotka pitää ymmärtää niin sanotusti rivien välistä. Tällaisia ovat esimerkiksi vitsit ja sananlaskut.

Kielihäiriöisellä lapsella on usein vaikeuksia oppia sosiaalisia taitoja ja soveltaa niitä. Iso osa sosiaalisista taidoista on kielellisiä, vaikka niihin kuuluu myös ei-kielellisiä toimintoja. Esimerkiksi puheen tuottamisen pulmien vuoksi myös opittujen taitojen käyttäminen voi olla vaikeaa. Kielihäiriöinen lapsi tarvitseekin enemmän aikuisen tukea

”Jalkapallokerhon vetäjä käski lapsia juoksemaan vihreän neliön luokse – eihän lapsella ollut hajuakaan siitä, mikä on neliö tai miltä näyttää vihreä.”
(äiti, 42)

”Yritettiin viedä pojat parkouriin, mutta niinhän siinä kävi, että kun ei ymmärrä ohjeita, istuu vaan koko ajan jäähypenkillä.”
(äiti, 45)

Kielihäiriöisellä lapsella voi olla pulmia puheen ymmärtämisessä ja/tai tuottamisessa.

Lapsen häiriökäyttäytyminen ryhmässä voi olla merkki puheen ymmärtämisen vaikeudesta.

Kielihäiriöinen lapsi ei aina osaa käyttää kieltä tarkoituksenmukaisesti.

Motoriset perustaidot luovat perustan liikkumiselle ja niitä tarvitaan myös arkiseen toimintaan.

oikeiden toimintatapojen löytämiseen sosiaalisia taitoja vaativissa vuorovaikutustilanteissa.

Motoriikka on perusta

Motorisella kehityksellä tarkoitetaan lapsen liikunnallista kehitystä, kehon kasvua ja fyysistä kehittymistä. Motorista kehitystä tapahtuu lapsen hermoston kypsyessä. Siihen vaikuttavat myös perintö- ja ympäristötekijät. Kehittymiseen tarvitaan vuorovaikutusta lapsen ja ympäristön välillä.

Motorinen kehitys etenee toisiinsa sidoksissa olevien vaiheiden kautta. Eri taidot opitaan yleensä tiettyssä ikähaarukassa. Taitojen ja kehon kehittyessä lapsi voi harjoitella ja oppia aina uusia ja vaikeampia liikesuorituksia.

Jokainen lapsi on kuitenkin yksilö. Toiset edistyvät nopeampaan tahtiin, ja toisille motoristen taitojen oppiminen on ikätovereita hitaampaa ja työläämpää. Lapsi tarvitsee oppimiseen paljon monipuolisia liikunnallisia kokemuksia ja mahdollisuuksia tutkia ympäristöä.

Motoriset perustaidot luovat perustan lapsen fyysiselle aktiivisuudelle, ja niitä lapsi tarvitsee selviytyäkseen erilaisista arjen toiminnoista. Motorisia perustaitoja ovat tasapaino- ja liikkumistaidot, esineiden käsittelytaidot ja havaintomotoriset taidot. Ne lapsi oppii viiteen ikävuoteen mennessä, minkä jälkeenkin taidot kehittyvät merkittävästi. Liikkumisesta tulee sujuvampaa sekä joustavampaa, ja lapsi oppii yhdistelemään erilaisia liikkeitä ja taitoja.

Motoriikka ja kieli kehittyvät yhdessä

Puheen kehityksen taustalla on esikielellinen viestintä, jossa eleillä ja osoittamisella on tärkeä rooli. Kun lapsi lähtee liikkumaan, hänen eleensä lisääntyvät. Tätä vaihetta seuraa jokeltelu ja puhuminen. Motorisia taitoja tarvitaan myös puhumiseen. Motorinen ja kielellinen kehitys ovat tiiviisti yhteydessä, ja myös niiden vaikeudet näyttävät kulkevan käsi kädessä.

Motorisella harjoittelulla on myös vaikutusta kielellisten taitojen ja vuorovaikutuksen kehittymiseen. Harjoittelu kehittää tehokkaasti havaintomotorisia taitoja, joita tarvitaan puheen oppimisessa. Puheen tuottaminen on sarjallista toimintaa: äänneet yhdistyvät tavuiksi, tavut sanoiksi ja sanat lauseiksi. Sujuva puhe edellyttää kykyä rytmittää puhetta oikein.

Sarjallisuutta ja rytmikkaa voi harjoitella esimerkiksi pelien tai leikkien avulla. Lisäksi leikkiminen ja liikkuminen ovat luonnollinen tapa harjoitella vuorovaikutuksen ja kielen sosiaaliseen käyttöön liittyviä taitoja, kuten ryhmässä toimimista, muiden huomiointia, vuorottelua ja tunnesäätelyä.

Kun motorinen kehitys viivästyy, puhutaan arkikielessä usein motorisesta kömpelyydestä. Motorista kömpelyyttä voi esiintyä kenellä tahansa lapsella, mutta usein se liittyy johonkin muuhun neurologiseen diagnoosiin, kuten kehitykselliseen kielihäiriöön.

Yli puolella lapsista, joilla on kehityksellinen kielihäiriö, on motorisen kehityksen haasteita. Motoriset vaikeudet ovat lapsilla yksilöllisiä. Lapsi saattaa olla haluton tai arka tutkimaan ympäristöä ja liikkumaan oma-aloitteisesti.

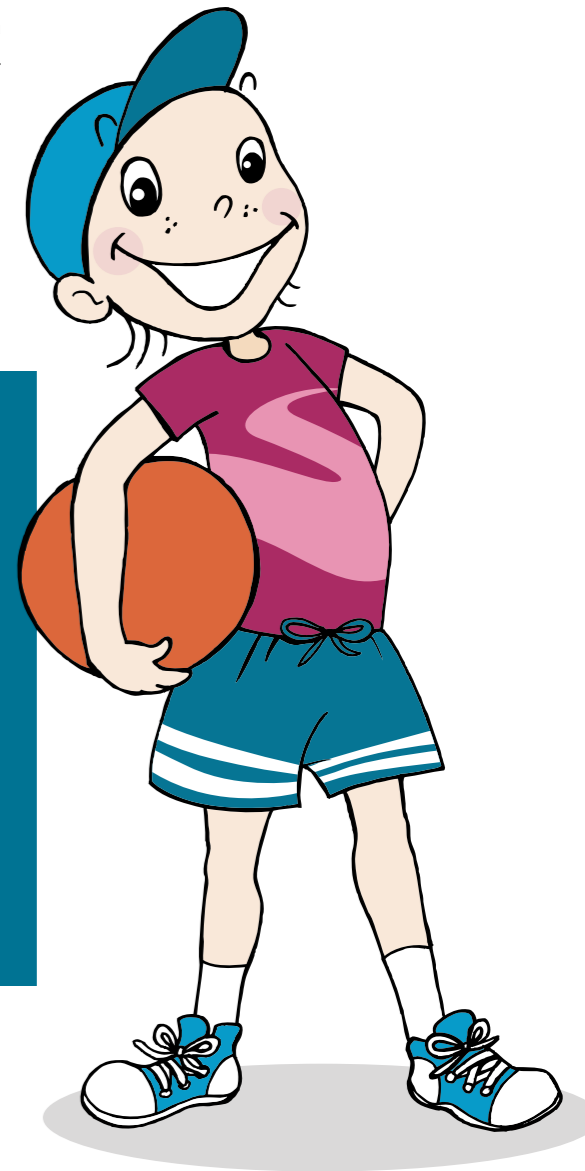
Karkeamotoriikan haasteet saattavat tehdä liikkumisesta kömpelöä, ja lapsi kompastelee pieniinkin esteisiin tai vaikka omiin jalkoihinsa. Hienomotoriikan vaikeudet näkyvät puolestaan esineiden käsittelyn kömpelyytenä. Uusien taitojen oppiminen voi olla työlästä ja esimerkiksi pyörällä ajo vaatia paljon harjoittelua.

Jos lapsi kokee liikunnalliset toiminnot vaikeiksi, hän saattaa alkaa vältellä niitä tai on jo valmiiksi turhautunut aiemmista liikuntakokemuksistaan. Tällöin hän saattaa jäädä helposti syrjään liikunnallisista leikeistä.

Näin tuet motorisesti kömpelöä lasta ryhmässä

Motorisesti kömpelön lapsen on erityisen tärkeä saada onnistumisen kokemuksia liikkumisesta. Harjoitteet tuleekin valita lapsen taitojen mukaan niin, että hänellä on mahdollisuus onnistua. Ohjaajan kyky soveltaa harjoitusten vaativuustasoa tukee kaikkia lapsia.

Vaikka lapset usein nauttivat kilpailutilanteista, motorisesti kömpelön lapsen motivoitikeinoksi se ei välttämättä sovellu. Sen sijaan hän tarvitsee turvallisen ympäristön sekä aikuisen tukea ja kannustusta harjoitteluun, sillä taitojen kehittyminen on tärkeää lapsen itsetunnolle ja minäkuvalle.

Oman toiminnan ohjaus vaatii taitoja

Toiminnanohjaus tarkoittaa suunnittelua ja suorittavan valitsemista, toiminnan aloittamista, joustavuutta sekä palautteen hyödyntämistä toiminnan korjaamisessa. Kun lapsen toiminnanohjaus on sujuvaa, hän pystyy näihin asioihin itsenäisesti.

Toiminnanohjaus edellyttää lapselta aloitteellisuutta ja joustavuutta eli kykyä muunnella toimintaansa ympäristöstä ja tilanteesta riippuen. Hänen tulee myös pystyä itsesäätelyyn eli hillitsemään häiritseviä sisäisiä impulssejaan ja ulkoisia ärsykeitä.

Kehitykselliseen kielihäiriöön liittyy usein toiminnanohjauksen pulmia. Nämä saattavat näkyä ryhmätilanteissa esimerkiksi niin, että lapsi ei seuraa ohjeita eikä kykene ohjaamaan itseään erilaisissa leikeissä. Voi vaikuttaa siltä, ettei lapsi ole kiinnostunut toiminnasta.

Toiminnanohjauksen haasteet voivat näkyä myös vaikeutena sopeutua rutiinista poikkeaviin muutoksiin tai jumittumisena epätarkoituksenmukaisiin asioihin. Joskus jumittumisesta voi olla vaikea päästä eteenpäin.

Usein myös negatiivisten tunteiden säätely tuottaa hankaluuksia. Lapsi ei pääse pettymyksen yli, kun pelissä häviäminen harmittaa niin kovasti. Usein toiminnanohjauksen pulmat vaikeuttavat myös lapsen vuorottelua, eikä oman vuoron odottaminen aina suju. Lapsi saattaa olla hyvin häiriöherkkä ja toimia ennen kuin ajattelee.

Näin tuet lasta toimimaan

Ryhmässä vilkkaamman lapsen energia kannattaa suunnata vähemmän häiritsevään toimintaan. Häntä voi pyytää esimerkiksi kantamaan liikuntavälinekoreja, mikä samalla myös kehittää motoriikkaa. Joskus pienen liikkumisen tai näpertelyn salliminen on parempi vaihtoehto kuin kieltäminen. Alhaista vireystilaa voi puolestaan kohottaa liikunnallisilla harjoitteilla.

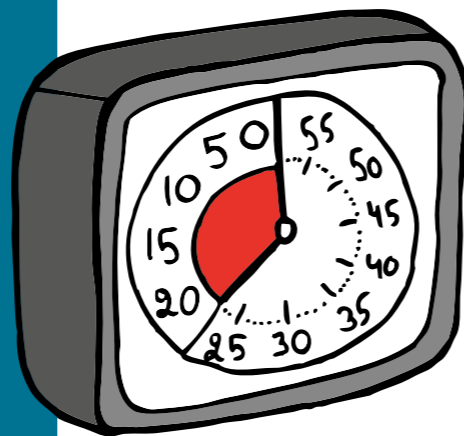
Toiminnanohjausta voi tukea ja helpottaa erilaisin keinoin. Harasteryhmissä on tärkeää sopia lasten kanssa selkeät säännöt. Tietynlaiset rutiinit luovat turvallisuutta, mutta jos muutoksia pitää tehdä, ne on hyvä ennakoita ajoissa.

Ryhmätapaamisten jäsentely on lapsille tärkeää. Aluksi voidaan käydä kuvin tai piirtäen läpi, mitä sillä kertaa tullaan tekemään. Samojen kuvien avulla voidaan seurata toiminnan etenemistä vaiheesta toiseen.

Lyhytsanaiset ja pilkotut ohjeet sekä käskyt ovat tärkeitä. Myös kuvamateriaalia kannattaa pitää näkyvillä vain vähän kerrallaan. Ryhmän toiminnan tulisi sisältää selkeät, alun ja lopun rajaamat vaiheet. Lasten ajankulun hahmottamista ryhmässä voi tukea käyttämällä apuna munakelloa tai Time Timeria®.

Lapset kannattaa ottaa mukaan toiminnan suunnitteluun. Toiminnan suunnittelu ja toteutus sekä lopuksi sen arviointi yhdessä kehittää lapsen toiminnanohjauksen taitoja. Positiivisen palautteen ja onnistumisen kokemusten varmistaminen lapsille on tärkeää. Palautteen tulisi olla johdonmukaista, selkeää ja välitöntä. Lasta tulee kannustaa myös hyvästä yrityksestä.

Ryhmää ohjaavan aikuisen tuki on ratkaisevaa kielihäiriöisen lapsen osallistumiseen ja toimimiseen ryhmässä.

Aistikäsittelyssä voi olla häiriöitä

Ihminen muodostaa käsityksen itsestään ja ympäröivästä maailmasta eri aistien avulla. Arjessa emme kiinnitä aistitoimintoihin juurikaan huomiota ja pidämme niiden välittämiä kokemuksia itsestään selvinä.

Saamme ympärillämme tapahtuvista asioista tietoa näkö-, kuulo-, maku- ja hajuaistin avulla. Oman kehon kautta koetut asento-, liike- ja tasapainoaistit puolestaan kertovat, mitä kehossamme tapahtuu. Kun aistitieto jäsentyy keskushermostossa, pystymme toimimaan tarkoituksenmukaisesti erilaisissa tilanteissa.

Ihmisten reaktiot aistimuksiin eroavat toisistaan, sillä jokaisen aistikäsittely toimii yksilöllisesti. Joidenkin ihmisten aistikäsittely voi myös toimia puutteellisesti tai he kokevat saamansa aistiärsykkeet vääristyneinä tai kuormittavina. Tällöin voi olla kyse aistikäsittelyn häiriöistä. Niiden tyypillisiä ilmenemismuotoja ovat aistiyliherkkyys, aistialiherkkyys tai aistihakuisuus. Aistikäsittelyn haasteita esiintyy tyypillisesti lapsilla, joilla on kehityksellinen kielihäiriö.

Näin tuet lasta, jolla on aistikäsittelyn haasteita

Lapsen kanssa toimivan aikuisen tulee olla tietoinen aistikäsittelyn haasteista ja ymmärtää mistä haasteet johtuvat, jotta lapsen toiminnan tukeminen ärsykkeiden keskellä on mahdollista. Vaikeiden tilanteiden välttäminen on harvoin ratkaisu. Sen sijaan lasta hyödyttää toiminnan ennakointi, selkeät rajat sekä johdonmukainen ja päämäärätietoinen ohjaus. Lapsen taitoihin ja vahvuuksiin keskittyminen on erityisen tärkeää. Rangaistukset eivät auta lasta, jolla on aistikäsittelyn haasteita. Jatkuva negatiivinen palaute voi pahimmillaan johtaa lapsen itsetunnon heikkenemiseen.

Näin tuet lapsen ilmaisua ja ymmärtämistä

Itseilmaisu on perustarve

Itsensä ilmaisemisen mahdollisuus on ihmiselle tärkeää vastasyntyneestä vanhuuteen saakka. Omista asioista ja mielipiteistä kertominen liittyy vahvasti itsenäisyyden ja tasa-arvoisuuden tunteeseen.

Ryhmässä itsensä ilmaiseminen on erityisen tärkeää silloin, kun jokin tekeminen tuntuu epämiellyttävältä. Jos lapsella ei tällöin ole keinoa kertoa, ettei hän halua jatkaa, hän saattaa esimerkiksi poistua tilasta.

Yhtä tärkeää itsensä ilmaiseminen on silloin, kun tekeminen on hauskaa ja lapsi haluaa jakaa ilon muiden kanssa. Pystyessään kertomaan mielipiteensä lapsi voi myös vaikuttaa ryhmän toimintaan. Täysipainoinen ja tasavertainen osallisuus on palkitsevaa ja sitouttaa lasta ryhmään.

Puhuminen on ihmisen käytetyin viestintäkeino. Kaikilla puhumisen edellytykset eivät kuitenkaan ole samat esimerkiksi kielihäiriön tai kuulovamman vuoksi. Silloin tarvitaan muita keinoja. Puhetta korvaavien keinojen avulla ihminen voi osallistua vuorovaikutustilanteeseen jollakin muulla tavalla kuin puhuen. Puhetta tukevien keinojen avulla on puolestaan mahdollista täydentää ja tukea omaa puheilmaisua.

Lasten edellytykset itsensä ilmaisemiseen ovat erilaiset.

Puhumattoman tai epäselvästi puhuvan lapsen leikkiin osallistuminen ja mielipiteen ilmaiseminen voivat olla kiinni siitä, käytetäänkö ryhmässä tukikeinoja. Ohjaajan antamat toimintaohjeet voivat jäädä epäselviksi, jos lapsella on ymmärtämisen vaikeutta, eikä kuulonvaraisen viestin rinnalle tarjota visuaalisia apukeinoja kuten kuvia, tukiviittoa tai piirtämistä.

Puhetta tukevien keinojen käyttö tukee myös lasten toiminnanohjausta ja auttaa heitä keskittymään ohjeen kuuntelemiseen. Nämä keinot auttavat tavanomaisestikin kehittyneitä lapsia esimerkiksi huomion suuntaamisessa ja toiminnan jäsentämisessä. Lisäksi ne tukevat sellaisia lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin ryhmässä käytetty kieli.

Käytä kehon kieltä ja yksinkertaista

Käyttämiämme eleitä ja ilmeitä voidaan pitää puheen tukikeinoina. Puhutun viestin havainnollistaminen kehon liikkein voi tukea lapsen ymmärtämistä, vaikka varsinaisia tukiviittomia ei käytettäisi. Ilmeillä voidaan vahvistaa halutun viestin sisältöä, jos lapsen käytös on johtanut esimerkiksi vaaratilanteeseen ryhmässä.

Lasten kanssa toimiessa erityisen tärkeä ja luontainen tukikeino on aikuisen näyttämä malli. Esimerkiksi tempurata voidaan kiertää lasten kanssa ensin läpi niin, että aikuinen kertoo ja näyttää kunkin suorituksen.

Vaikka puheen tukena ei käytettäisi erillisiä keinoja, puhetta ja puhetapaa voi muokata kielihäiriöisten lasten kannalta ymmärrettävämmäksi. Lyhyet, asian kerrallaan sisältävät ohjeet auttavat lapsia toimimaan. Omaa puhettaan on joskus tarpeen hieman hidastaa. Lapselle on hyvä antaa aikaa tärkeiden asioiden sisäistämiseen pitämällä puheessa taukoja. Tauot sallivat lapselle myös mahdollisuuden omaan puheenvuoroon.

Viito avainsanat

Ilmeiden ja eleiden jälkeen tukiviittomat ovat luontainen jatku-mo. Tukiviittomat ovat viittomakielen merkkejä, joita käytetään yhtä aikaa puheen kanssa. Tukiviittomia käytettäessä viitotaan puhutun lauseen avainsanat, ei koko lausetta. Tukiviittomat voivat olla lapsen ainoa tai hänen puhettaan täydentävä ilmaisukeino. Tällöin kaikkien lapsen kanssa toimivien aikuisten olisi hyvä ainakin jonkin verran ymmärtää ja käyttää tukiviittomia.

Lisäksi lapset, joilla on ymmärtämisen vaikeuksia, hyötyvät aikuisen käyttämistä tukiviittomista. Tukiviittomia käyttävä aikuinen puhuu hitaammin, mikä tukee ymmärtämistä. Tukiviittomaopetusta järjestetään monessa kunnassa halukkaille esimerkiksi kansalaisopistoissa. Lisäksi on olemassa erilaisia verkkosivuja, joista viittomia voi opetella itsenäisesti.

Piirrä ohjeet

Piirtämisellä tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että aikuinen piirtää vuorovaikutustilanteen aikana lapselle. Aikuinen voi puheessaan piirtää nopeita, yksinkertaisia kuvia esimerkiksi lapsen ymmärtämisen tai ohjeen kuuntelemiseen keskittymisen tueksi. Piirustukseksi riittävät tikku-ukot ja ääriviivat. Piirtämisen on tarkoitus toimia ja tulla ymmärretyksi siinä hetkessä, puheen rinnalla, ei enää viikon päästä.

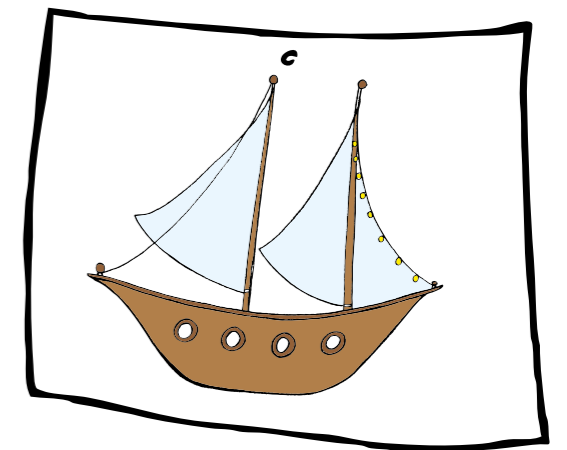
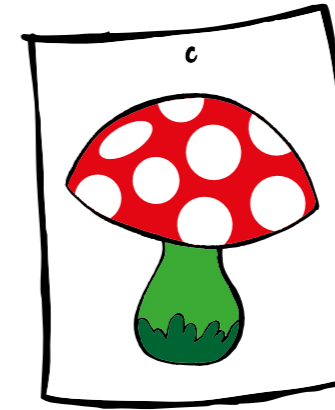
Piirtämällä voidaan tukea myös lapsen omaa ilmaisua: samalla, kun lasta pyydetään kertomaan jostakin asiasta tai hänelle esitetään kysymyksiä, aikuinen voi piirtää sen, mitä lapsi on aiemmin asiasta kertonut. Myös riitatilanteiden ratkominen tai sattuneisiin vaaratilanteisiin palaaminen on hyvä tehdä jälkikäteen piirtämistä apuna käyttäen.

Kommunikointia tukevat keinot auttavat myös lapsen huomion suuntaamista ja oman toiminnan ohjausta.

Kysy vanhemmilta rohkeasti neuvoa lapsen kommunikointikeinon käyttämiseen!

Lapsen käyttämän kommunikointikeinon opettelu voi tuntua työläältä, mutta se voi olla ainoa tapa saada hänen oma äänensä kuuluviin.

”Siellä se valmentaja huusi toisessa päässä kenttää, mutta meidän poika vaan potki kentän laidalla hiekkaa. Mitenhän pojan toiminta olisi muuttunut, jos valmentajalla olisi ollut kynä ja paperia?”
(äiti, 34)

Viesti kuvilla

Ryhmän ohjaamiseen sopivien kuvien hankinnan ei tarvitse olla vaikeaa. Kuvia voi piirtää, valokuvata itse ja internetin hakukoneita voi hyödyntää etsittäessä kuvia omaan käyttöön. Kehitysvammaliiton Papunet-verkkosivustolla on laaja ilmainen kuvapankki.

Puheen tukena käytettävät kuvat ja graafiset merkit voivat olla monessa muodossa, kuten yksittäisinä irtokuvina, tilannesidonnaisina kommunikointitauluina tai laajoina kommunikointikansioina. Irtokuvilla lapsi voi viestiä sanoja, mutta kommunikointikansioilla parhaimmillaan kokonaisia lauseita ja kertomuksia. Kommunikointitaroitukseen on luotu kaupallisia kuvastoja, esimerkiksi mustavalkoiset piktogrammit ja värikkäät PCS-kuvat, joita myös harrastusryhmään osallistuvalla lapsella voi olla käytössään. Lapsen kansion käyttöön kannattaa kysyä apua vanhemmilta.

Tutustu lapsen puhelaitteeseen

Toisinaan lapsella voi olla puheensa tukena käytössään puhelaite tai tablettitietokoneen kommunikointisovellus. Niiden synteettisen tai äänitetyn äänen tuella lapsi voi esimerkiksi esittäytyä tullessaan uuteen ryhmään. Hän voi myös ilmaista laitteen avulla perustarpeitaan, kuten janon tai vessahädän.

Sovelluksen käyttöön tottunut lapsi voi muodostaa monimutkaisempiakin lauseita ja kertomuksia sekä sanoittaa leikkiään. Moneen sovellukseen ja puhelaitteeseen on mahdollista yhdessä lapsen vanhempien kanssa räätälöidä alusta palvelemaan harrastusryhmässä toimimista.

Lapsi ymmärtää viestin paremmin, kun hän kuulemansa puheen lisäksi näkee saman asian kuvin, piirtäen tai tukiviittomin tuettuna.

Jos lapsella on käytössään tabletti, ota siihen valokuva käytetystä leikkivälineestä tai lapsen puuhista. Kuvien avulla hän voi myöhemmin kertoa kuulumisiaan.

Ohjaaja, olet tärkeä

Lapsiryhmän ohjaajan rooli voi olla lapsen kasvun, kehityksen ja koko elämän kannalta merkittävä. Ohjaajat toimivat usein esikuvina, joihin luotetaan ja samaistutaan. Ohjaajan tulee olla pitkäjänteinen, avoin ja aito aikuinen. Hänen tulee osata katsoa lapsen epäonnistumisiakin myönteisessä valossa ja kannustaa lasta niiden yli.

Ohjaajan tärkeimpiä tehtäviä harrastusryhmässä on luoda ryhmään turvallinen ja luottavainen ilmapiiri, jotta ryhmä voi toimia tarkoituksenmukaisesti ja tavoitteellisesti. Vaikka kyse on ryhmässä toimimisesta, on tärkeää tunnistaa lasten yksilölliset erot sekä hyväksyä ja huomioida ne. Kun ohjaaja tarkkailee ryhmässä olevia lapsia ja muokkaa tai porrastaa toimintoja tarvittaessa, on kaikilla lapsilla tasavertaiset oppimismahdollisuudet.

Ohjaajalta saatu yksilöllinen tai koko ryhmälle suunnattu positiivinen palaute ja tuki vahvistavat lapselle tärkeitä onnistumisen kokemuksia ja kohottavat lapsen itsetuntoa. Jos lapsi käyttäytyy ei-toivotulla tavalla, sen palkitsemista aikuisen huomiolla kannattaa välttää. Muutoinkin kiellot on hyvä muuttaa käyttäytymisen kuvaukseksi: lapsille voidaan sanoa kävele mieluummin kuin älä juokse.

Taitava ohjaaja hyödyntää uusien taitojen opettamisessa sekä kielellistä että visuaalista ohjausta. Asioista kannattaa kertoa lyhyesti ja antaa selkeät ohjeet. Visuaalisen havainnollistamisen eli mallin näyttämisen ja esimerkiksi kuvien ja piirtämisen käyttö on tärkeää: näin tuetaan lasten ymmärtämistä.

Eri keinojen käytöstä voi olla hyötyä myös suureen liikuntasaliin tai pallokentälle levittäytyneiden lasten koolle kutumisessa. Joskus myös manuaalinen ohjaus eli esimerkiksi lapsen asennon muuttaminen on tarpeen halutun liikesuorituksen löytymiseksi. Mielikuvien käyttö on lapsen ohjauksessa merkityksellistä: ohjattavan asian voi yhdistää johonkin lapselle ennalta tuttuun asiaan tai tilanteeseen.

"Lasten kielellisten taitojen tukeminen vaatii aikuiselta hieman suunnittelua ja vaivannäköä, mutta lopputulos kuitenkin palkitsee."
(lastentarhanopettaja, 30)

"Lapseni jumppakerhon ohjaajien ainoa käytössä ollut keino tukea puheen ymmärtämistä oli äänen korottaminen."
(isä, 39)

Leikkiohjeet

- Klikkaa ja katso leikistä video. Löydät kaikki videot myös Aivoliiton Youtube-kanavalta: bit.ly/liikkuva-skidi
- Tähän leikkiin ohjeen antaminen piirtäen soveltuu erityisen hyvin.
- Tähän leikkiin löydät valmiit leikkikuvat kirjan seuraavasta osiosta.

Kapteeni käskee kuvat sivulla 23

Leikkiin tarvitset materiaalin kuvakortit ja halutessasi kapteeninlakin.

Lasten joukosta valitaan kapteeni. Kuvakortit annetaan kapteenille, joka käskee muita lapsia toimimaan haluamallaan tavalla näyttämällä kuvakorttia. Samalla voi sanoa esimerkiksi: "Kapteeni käskee: mene kyykkyy!", mutta tämä ei ole välttämätöntä. Kapteenin ei itse tarvitse toimia käskynsä mukaisesti. Kukin lapsi saa antaa ennalta valitun määrän käskyjä, minkä jälkeen kapteeni vaihtuu.

Leikki kehittää motorisia perustaitoja ja oman toiminnan suunnittelua. Leikki mahdollistaa tasavertaisen osallistumisen myös lapselle, jolla on puheen tuoton pulmia. Aremmankin lapsen on tässä leikissä helppo määrätä muita.

Myrkkysieni kuvat sivulla 25

Leikkiin tarvitset materiaalin sienikuvat ja korin.

Lasten joukosta valitaan sienestäjä, joka poistuu huoneesta. Tällä välin muut lapset päättävät yhdessä, mikä sienistä on myrkkysieni. Sienestäjä kutsutaan huoneeseen, ja hän alkaa kerätä sieniä koriin muiden laskiessa samalla ääneen, montako sientä sienestäjä saa. Kun sienestäjä tarttuu myrkkysieneen, lapset huutavat "Myrkkysieni!" Tämän jälkeen valitaan uusi sienestäjä ja leikki toistuu.

Myrkkysienileikki vaatii lapsilta malttia ja tarkkaavaisuutta: on odotettava paljastamatta, että sienestäjä löytää myrkkysienen ja reagoitava oikealla hetkellä myrkkysienen löydyttyä. Yhdessä laskeminen voi tukea lasta hahmottamaan määrän käsitettä.

Tee itse lisää käskykortteja. Keksi uusia käskyjä yhdessä lasten kanssa. Jos ryhmässäsi lapsella on käytössään puhelaite tai tablettisovellus (esimerkiksi GoTalk NOW® tai WidgitGO®), pyydä vanhemmilta apua laitteen hyödyntämiseen leikin toteutuksessa.

Voit antaa lapsille leikkiohjeen piirtämällä. Väritä yhdessä lasten kanssa materiaalin värittömät sienet tai askarrelkaa erilaisia sieniä lisää itse. Jos ryhmässäsi on lapsi, jonka on vaikea tuottaa puhetta, sopikaa myrkkysienen merkiksi yhdessä jokin viittoma huudon sijaan tai sen lisäksi. Viittoman käyttäminen huudon sijasta sopii myös lapselle, joka on yliherkkä kovalle kuuloaistimuksille.

Metsäretki kuvat sivulla 30

Leikkiin tarvittavat materiaalin metsäretkipohjat jokaiselle lapselle.

Leikin alkuvalmistelut: Tulosta jokaiselle lapselle oma metsäretkipohja ja laminoi ne. Leikkaa jokaista metsäretkipohjan kuvaa kohden yksi hymynaamamerkki, jonka voit kiinnittää joko tarranauhalla tai sinitarralla aluksi pohjan kääntöpuolelle.

Lähtekää ryhmässä metsään. Jokaisella lapsella on oma metsäretkipohja hymynaamamerkkeineen. Kun lapsi näkee jonkin pohjassa olevista asioista, hän saa siirtää kuvan kohdalle hymynaaman kääntöpuolelta.

Metsäretki tuo mukavaa vaihtelua sisäliikunnalle. Metsässä liikkuminen on hyvä tapa harjoitella motorisia taitoja, ja metsä tarjoaa myös paljon erilaisia aistikokemuksia. Metsäretkipohja kuvineen tukee lapsen ymmärtämistä ja toiminnanohjausta.

Värileikki kuvat sivulla 32

Leikkiin tarvittavat materiaalin väri-, numero- ja askelkortit.

Valitkaa lapsista yksi käskynantaja. Käskynantaja on kauempana ja hänellä on edessään väri-, numero- ja askelkortit. Muut lapset seisovat rivissä valitun etäisyyden päässä käskynantajasta. Käskynantaja valitsee ensiksi värin ja joko sanoo tai pelkää näyttää värikorttia, esimerkiksi: "Kenellä on päällään punaista?". Tämän jälkeen käskynantaja valitsee numeron ja askelkortin ja joko sanoo tai näyttää esimerkiksi: "Saa ottaa kolme jättiläisen askelta". Se lapsi, joka ensimmäisenä pääsee kosketusväilylle käskynantajasta, saa seuraavaksi antaa käskyjä.

Käykää aluksi läpi, mitä eri askeleet tarkoittavat: Skidin askel on normaali lapsen kävelyaskel. Jäniksen loikka on tasajalkahyppy. Hiiren askel on mahdollisimman pieni kävelyaskel. Jättiläisen askel on mahdollisimman iso harppaus.

Leikin avulla voi opetella värejä ja laskemista. Leikki ei välttämättä vaadi puheen tuottoa kuvakorttien ollessa käytössä, mikä saattaa alentaa aremman lapsen kynnystä osallistua leikkiin.

Laiva on lastattu kuvat sivulla 37

Leikkiin tarvittavat hernepussin ja eläinkuvia sekä materiaalin ohjeenankuvan.

Käykää aluksi läpi leikin ohje siihen tarkoitettuun kuvan avulla. Lapset voivat tässä leikissä olla joko ryhmässä tai pareittain. Kukin heittää vuorollaan toiselle lapselle hernepussin ja sanoo tai näyttää kuvakortteilla, millä eläimillä laiva on lastattu, esimerkiksi: "Laiva on lastattu hevosilla!"

Leikki harjoittaa lapsen hahmottamista sekä silmän ja käden yhteistyötä. Leikki voi harjoittaa nimeämistä, sanavarastoa ja sanojen taivuttamista, mutta kuvakorttien ansiosta leikki ei välttämättä vaadi puheen tuottoa.

Miettikää metsäretkellänne lasten kanssa, mitä ääniä kuulette metsässä tai miltä siellä tuoksuu. Ohjaa lapsia myös tunnistelemaan erilaisia metsästä

löytyviä materiaaleja (esimerkiksi sammal, puunrunko, kuusenoksa tai auringon lämmittävä kivi). Miettikää myös, mitä muita puita tai marjoja metsästä löytyy leikkipohjan asioiden lisäksi. Voitte myös tehdä itse lisää pohjia: esimerkiksi linturetki, sieniretki tai kaupunkiretki. Mieti metsäretken reitti etukäteen ja hyödynnä vaihtelevaa maastoa: metsä on luonnon oma tempurata!

Miettikää lasten kanssa yhdessä lisää erilaisia liikkumistapoja ja valmistakaa niihin askelkortteja. Voitte aluksi käydä värikortit läpi ja katsoa yhdessä, minkä

värisiä vaatteita lapsilla on, sillä kielihäiriöiselle lapselle värien hahmottaminen ja nimeäminen voi olla vaikeaa.

Etsi leikkiin eläinten kuvia esimerkiksi Papunetin kuvapankin tai Googlen kuvahaun kautta. Voit myös ohjata lapsia miettimään tiettyyn ryhmään kuuluvia eläimiä (esimerkiksi maatilan eläimet, metsän eläimet, viidakon eläimet). Yhdessä voitte muistella, miten eri eläimet viitotaan. Voit halutessasi korvata hernepussin erilaisilla palloilla: esimerkiksi ilmapallolla, isolla jumppapallolla tai pienellä tennispallolla.

Tempurata kuvat sivulla 38

Leikkiin tarvittavat materiaalin tempuratakuvat ja kuvien mukaiset välineet sekä paperilappuja ja tussin.

Rakenna rata itse valmiiksi tai tehkää se aluksi yhdessä lasten kanssa. Käykää radan tehtävät läpi kuvien avulla ja näytä lisäksi lapsille itse, mitä tempuradan kullakin pisteellä kuuluu tehdä. Tempuradan suorittamisen jälkeen jokainen lapsi osallistuu siivoukseen. Istukaa alas ja sopikaa jokaiselle lapselle oma tehtävä siivouksessa. Ohjaaja piirtää kullekin lapselle paperilapun, jossa on kuva hänen tehtävästään (esimerkiksi jumppapatjat tai kengurupallot).

Tempurata kehittää lapsen motorisia perusvalmiuksia ja ryhmässä tehtynä vuorottelutaitoja. Paperinen lappu siivouksessa tukee muistia, toiminnanohjausta ja tekee vastuutehtävästä tärkeemmän tuntuksen, jolloin lapsi motivoituu siivoamiseen paremmin.

Etsi pari kuvat sivulla 42

Leikkiin tarvittavat eläinkortteja ja materiaalin ohjeenankuvat.

Käykää lasten kanssa läpi leikin ohjeet kuvien avulla. Kukin lapsi saa kuvan eläimestä, jota hänen tulisi näyttää: liikkua kuten kyseinen eläin ja halutessaan äänellä. Kahdella lapsella on aina sama eläin, ja tarkoituksena on tunnistaa lasten joukosta tämä oma pari liikkumistavan ja ääntelyn perusteella.

Leikki sopii hyvin tutustumis- ja ryhmäytymisleikiksi. Leikkiin osallistuminen ei edellytä puheen tuottoa, joten siihen voivat osallistua myös puhumattomat tai epäselvästi puhuvat lapset. Leikki on hyvää harjoitusta oman kehon hahmottamiselle lapsen yrittäessä jäljitellä eri eläinten liikkumistapoja.

Kuka peiton alla?

Leikkiin tarvittavat musiikkia, kankaan tai peiton sekä ohjeenankuvan paperia ja tussin.

Tähän leikkiin voit antaa lapsille ohjeen piirtäen. Lapset liikkuvat musiikin soidessa tilassa. Kun musiikki loppuu, lapset kätkeyvät lattialle niin pieniksi kuin pääsevät ja sulkevat silmänsä. Ohjaaja laittaa yhden lapsista piiloon peiton alle ja antaa luvan avata silmät. Yhdessä miettään, kuka peiton alla on. Jos lasten on vaikea keksiä tai muistaa nimiä, voit kysyä: onko siellä lapsi vai aikuinen? Onko siellä tyttö vai poika? Millä kirjaimella lapsen nimi alkaa? Myös nimen ensimmäisen tavun voi antaa vihjeeksi, jos nimi ei muistu mieleen. Lopuksi lapset saavat kurkata peiton alle, minkä jälkeen musiikki lähtee taas soimaan ja leikki jatkuu.

Kuka peiton alla -leikissä harjoitetaan lapsen muistia. Leikki kannustaa lapsia tutustumaan toisiinsa ja se voi edesauttaa lasten ryhmäytymistä.

Keksikää lasten kanssa oma tempurata teillä käytössä olevista välineistä, jota varten piirätte ohjekuvat kullekin pisteelle. Tempurataan voi yhdistää myös aistikokemuksia: kesällä radan voi rakentaa ulos ja lapset voivat olla paljain jaloin tai lapsi voi seurata käsillään puihin kiinnitettyä köyttä silmät peitettynä. Tempuradan aluksi voidaan kerrata tärkeät säännöt (vuoron odottaminen, tavaroiden paikoilleen palauttaminen) esimerkiksi piirtämistä apuna käyttäen.

Opetelkaa eri eläinten viittomia. Materiaalin videolla on joitakin eläinviittomia (ks. myös Verkkosivuja, s. 47). Viittomia voi hyödyntää parien etsimisessä.

Rohkaise lapsia keksimään erilaisia tapoja liikkua tilassa musiikin soidessa. Anna lasten päättää tai äänestää levyraadisissa leikissä soitettava musiikki.

Peiton alle voi piilottaa myös useamman kuin yhden lapsen, jos lapset ovat tarpeeksi lähekkäin. Jos lasten on vaikea muistaa toistensa nimiä tai vaikea tuottaa puhetta, käyttäkää muistin tukena valokuvia tai piirrettyjä kuvia lapsista. Jos lapsesta tuntuu epämiellyttävältä mennä peiton alle, keksi lapselle jokin muu rooli leikissä: hän voi peittää toisen lapsen tai pysäyttää musiikin.

Kalaverkko

Leikkiin tarvitet ohjeenantoon paperia ja tussin.

Kalaverkko-leikki vaatii onnistuakseen hieman isompaa lapsiryhmää. Leikissä puolet lapsista tekee piirin eli kalaverkon pitäen toisiaan kädestä kiinni ja puolet menee kaloiksi piirin keskelle. Kun kaloille annetaan lupa, he yrittävät paeta verkon rei'istä. Kalaverkon muodostavat lapset yrittävät yhdessä estää kaloja pääsemästä pakoon tukkimalla aina tarpeen tullen pakoreikiä käsillään ja jaloillaan.

Kalaverkkoleikki kannustaa lasta käyttämään ongelmanratkaisukykyään ja oman toiminnan suunnittelua. Tähän leikkiin osallistuminen kehittää lapsen ryhmä- ja yhteistyötaitoja.

Polttopallo

Leikkiin tarvitet pehmeän pallon ja kartioita tai vastaavia.

Käy lasten kanssa läpi leikin säännöt ja myös se, mihin polttopalloa saa heittää (esimerkiksi navasta alaspäin). Tee lasten kanssa kartioista ympyrä lattialle tai hyödynnä liikuntasalin lattiassa olevaa ympyrää. Lasten joukosta valitaan yksi tai kaksi polttajaa. Muut lapset asettuvat ympyrän sisälle. Polttajat heittävät palloa ympyrään ja yrittävät osua lapsiin. Saadessaan osuman lapsen on poistuttava ympyrän ulkopuolelle ja myös hänestä tulee polttaja aluksi valittujen polttajien lisäksi.

Leikki harjoittaa lapsen silmän ja käden yhteistyötä sekä oman kehon ja tilan hahmottamisen taitoja. Leikki opettaa myös sääntöjen omaksumista ja niiden mielessä pitämistä.

Levyraati kuvat sivulla 43

Leikkiin tarvitet materiaalin naama-kuvat jokaiselle lapselle ja musiikkia.

Päätä ennalta 5–10 soitettavaa kappaletta. Piirrä lapsille aluksi ohjeet levyraadin toteuttamiseen. Jokainen lapsi saa kolme naamaa: iloisen, vakavan ja surullisen. Kappaleet voidaan soittaa kokonaan, tai sitten niistä voidaan kuunnella vain pätkät. Kappaleen päätteeksi lapset antavat pisteet näyttämällä jotakin kolmesta naamasta. Pisteet voivat olla esimerkiksi: kolme pistettä ja keltainen hymynaama, kaksi pistettä ja oranssi vakavanaama sekä yksi piste ja sininen surunaama. Lasketaan yhdessä kappaleen saamat pisteet yhteen ja laitetaan tulos ylös.

Leikki kannustaa lasta opettelemaan valintojen tekemistä ja omien mielipiteiden muodostamista. Leikillä voi olla lapsiryhmän tapaamiskerralla jäähdyttävä vaikutus riehakkaiden leikkien jälkeen.

Muistin tueksi lapsille voi antaa esimerkiksi pyykkipojan paidan helmaan merkiksi siitä, kumpaan ryhmään he kuuluvat: kalaryhmään vai verkkoryhmään. Jos kyseessä on vanhempilapsi-ryhmä, leikistä tulee entistä hausempaa: kokeilkaa miten käy, kun aikuiset ovat kaloja ja lapset muodostavat kalaverkon. Joitakin lapsia on leikin aluksi hyvä muistuttaa siitä, että toisia ei saa leikissä satuttaa (esimerkiksi potkiminen kalojen karkaamisen estämiseksi on kielletty).

Jos lasten on vaikea osua toisinsa pallolla, leikkiin voi ottaa useammankin pallon yhtä aikaa. Voitte myös vaihdella pallon kokoa. Leikkiä voi leikkiä myös niin, että osuttuaan pallolla toiseen lapseen polttaja saa itse mennä rinkiin: näin leikissä on kerrallaan yksi vaihtuva polttaja.

Voit pyytää lapsia valitsemaan levyraatiin kappaleet. Voit hyödyntää raadissa parhaiten pärjänneitä kappaleita, kun ryhmätoiminta edellyttää musiikin käyttöä.

Kuljetusleikki kuvat sivulla 44

Leikkiin tarvitet jokaiselle lapselle oman hernepussin ja materiaalin ruumiinosakuvat.

Jokainen lapsi saa oman hernepussin, jota pitää kuljettaa eri ruumiinosilla kuten pään päällä. Ohjaaja antaa ohjeen näyttämällä ruumiinosan kuvaa. Lapset voivat olla myös pareittain, jolloin hernepussia kuljetetaan esimerkiksi kahden lapsen polvien välissä. Hernepussin putoamista pyritään välttämään.

Leikin avulla voidaan opetella nimeämään eri ruumiinosia ja se kehittää kehonhahmotusta ja oman toiminnan ohjausta. Pareittain toteutettuna leikki harjoituttaa yhdessä toimimisen taitoja.

Tähtirentoutus

Leikkiin tarvitet huivin tai kevyen kankaan ja jumppamattoja.

Lapset tekevät ensin piirin, minkä jälkeen he istuutuvat lattialle. Ohjaaja näyttää, miten jalat laitetaan lomittain, jotta tähti saadaan muodostettua. Tämän jälkeen lapset ottavat toisiaan käsistä kiinni ja asettuvat makaamaan selälleen. Lapset sulkevat silmänsä. Ohjaaja heiluttelee huivia lasten päällä.

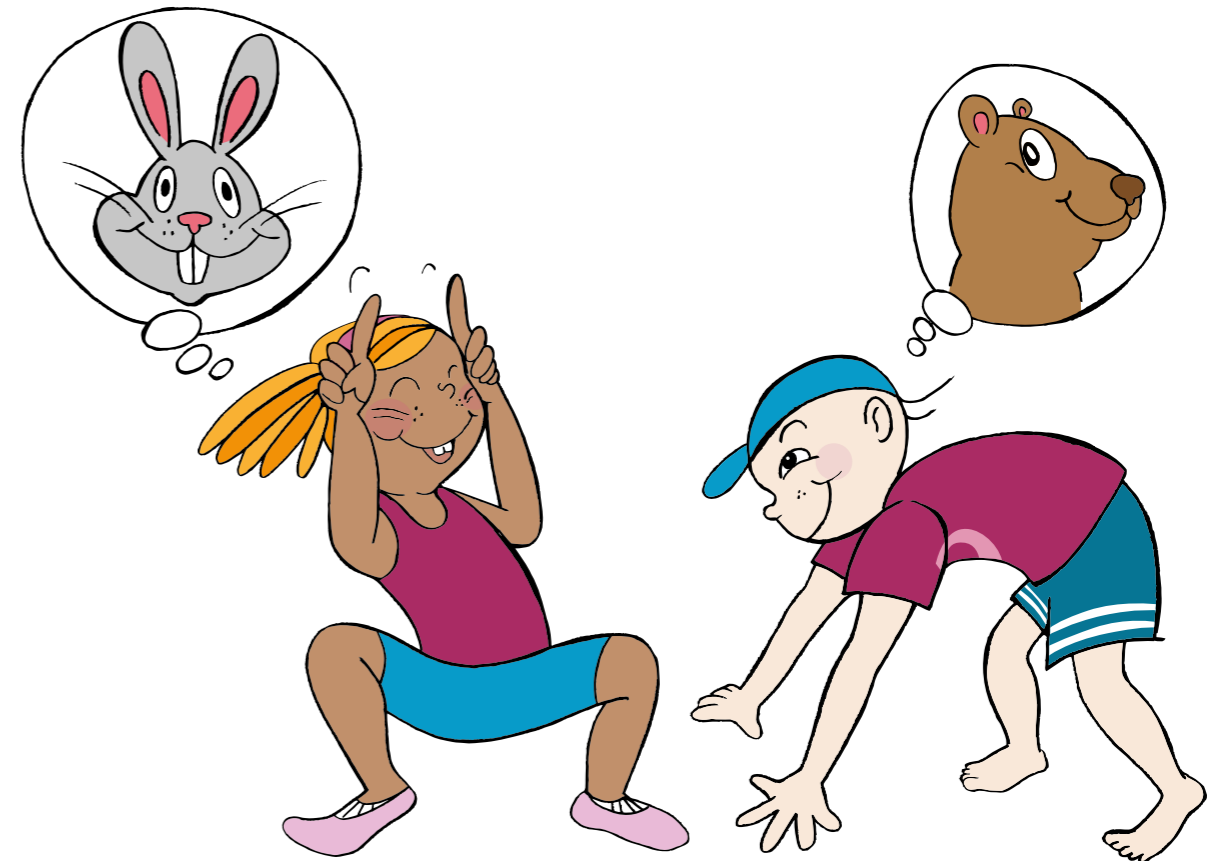
Tähtirentoutus auttaa lasta rentoutumaan ja rauhoittumaan. Lapsi saa myös kokea erilaisia aistimuksia.

Voit vaikeuttaa leikkiä esimerkiksi nopeuttamalla liikkumisnopeutta tai rakentamalla erilaisia esteratoja. Vaihtele myös hernepussin tilalle erilaisia palloja tai muita esineitä.

Voit halutessasi käyttää rentoutuksen taustalla musiikkia. Vähennä tilan valaistusta rentoutuksen ajaksi. Jos ryhmässä on tarpeeksi aikuisia, lasten kokemia aistimuksia voi lisätä koskettamalla lapsia esimerkiksi maalipensselin, pehmustetun maalitelan tai höyhenen kanssa.

Leikkikuvat

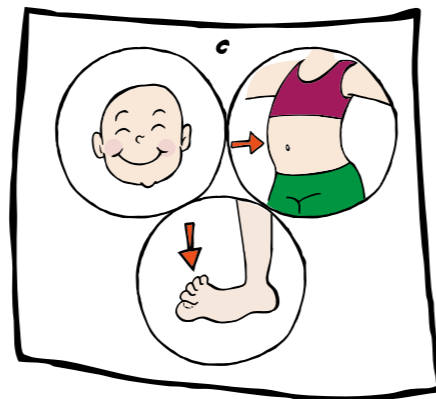
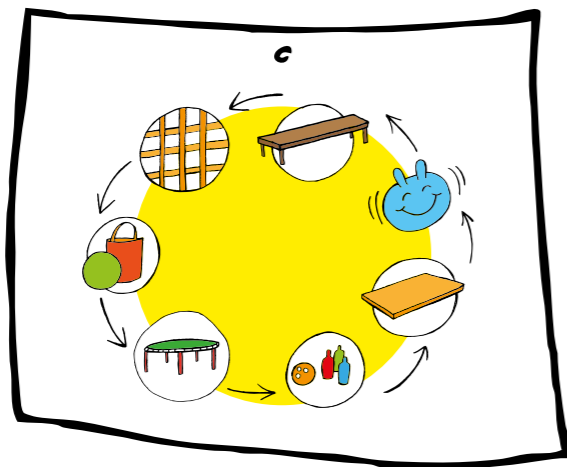
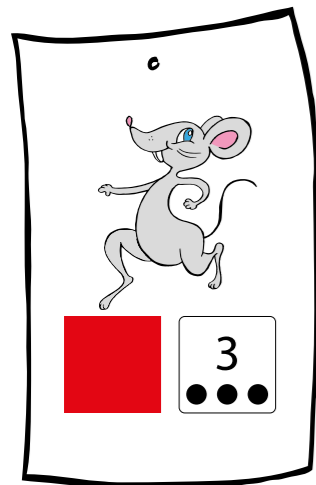
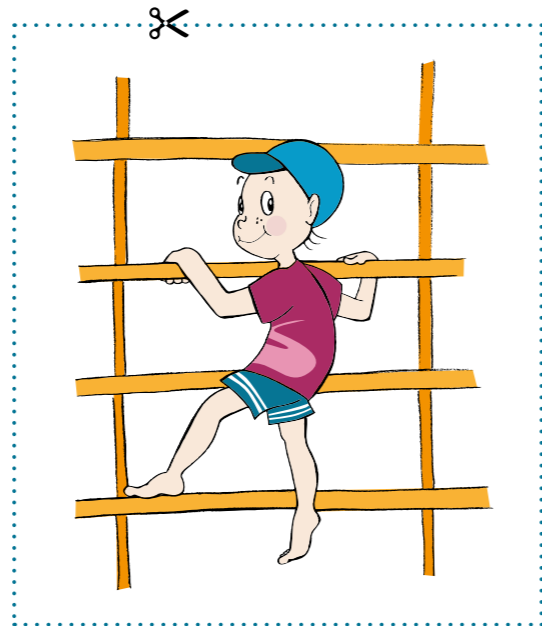
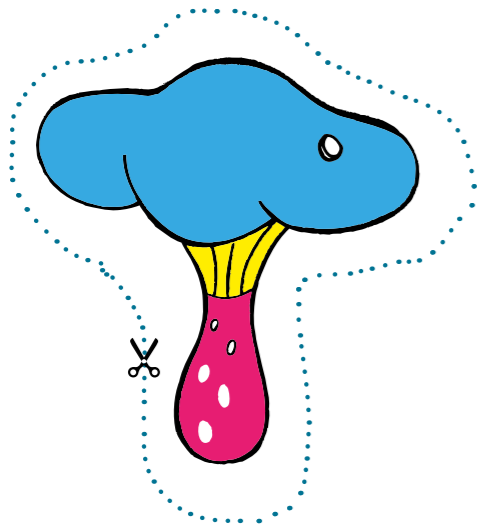
Seuraavilta sivuilta löydät valmiit leikkikuvat. Leikkiohjeissa on kerrottu, mihin mitäkin kuvaa tarvitaan. Lisäksi jokaisesta leikistä on ns. pääkuva, joita voit hyödyntää esimerkiksi käydessäsi tapaamiskerran ohjelmaa läpi lasten kanssa. Leikin pääkuva on aina ensimmäisenä.

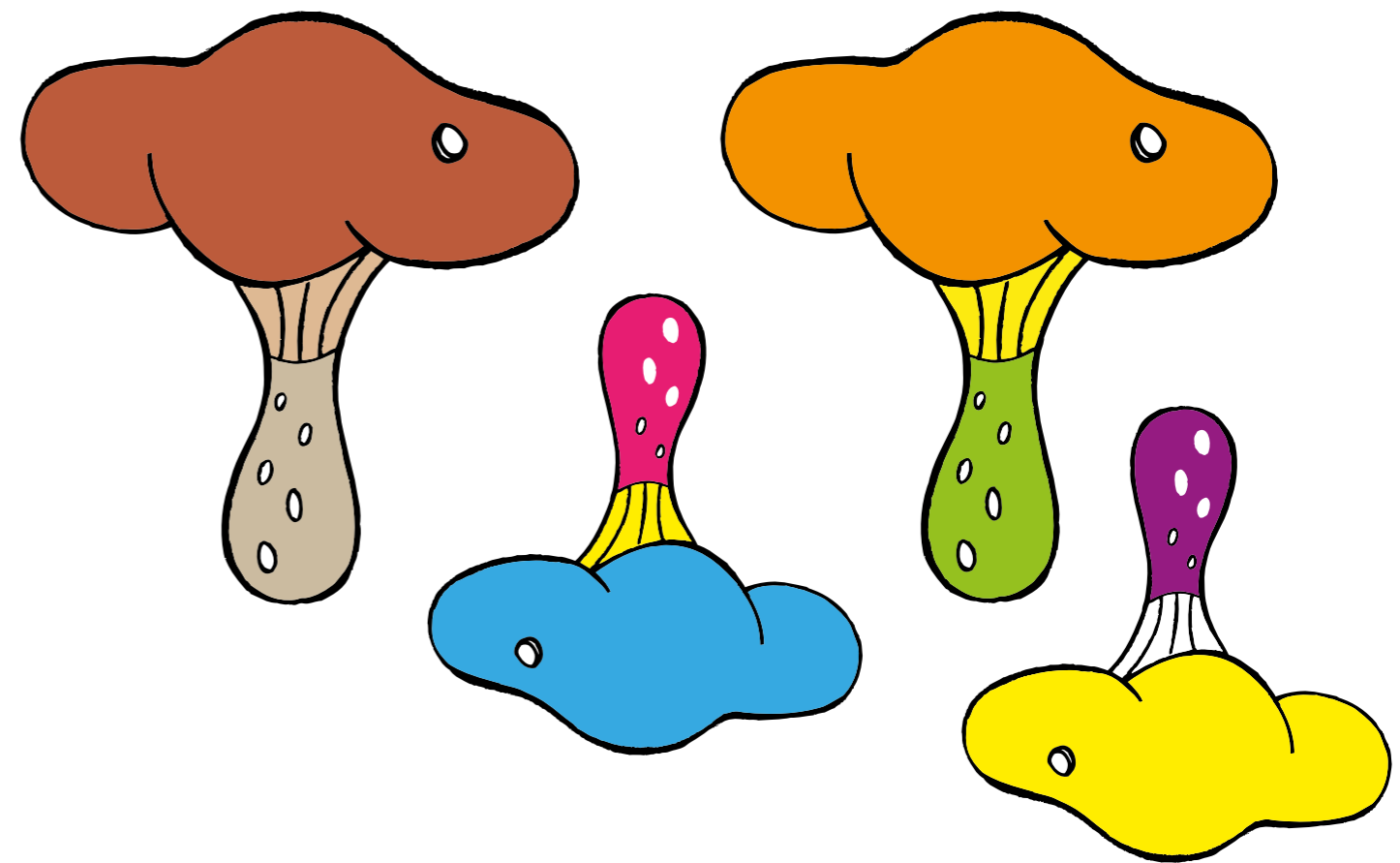
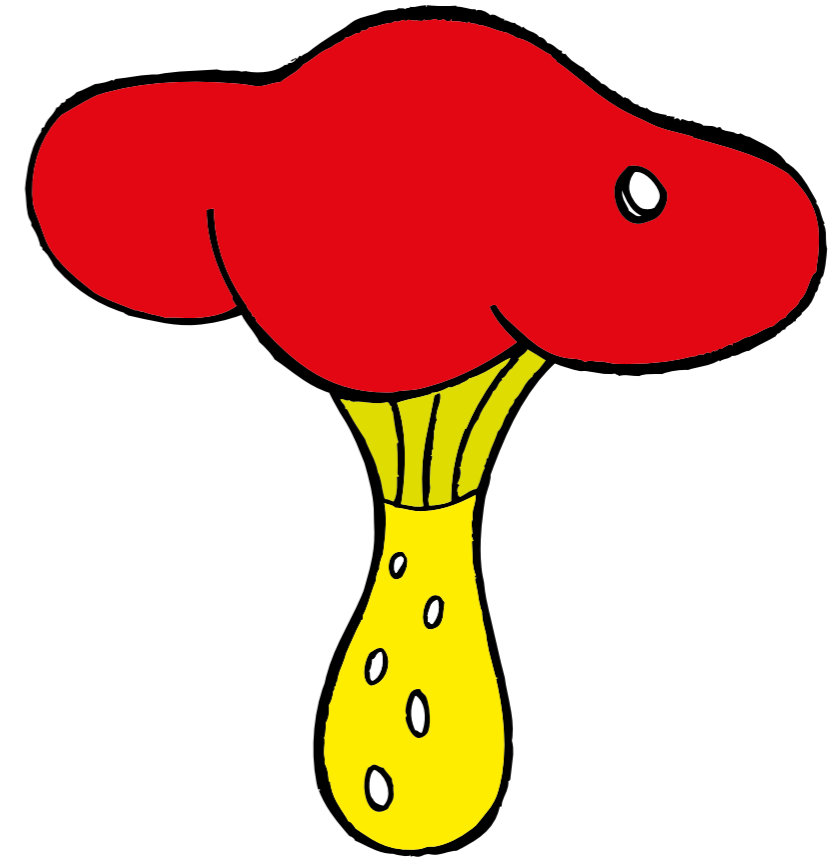
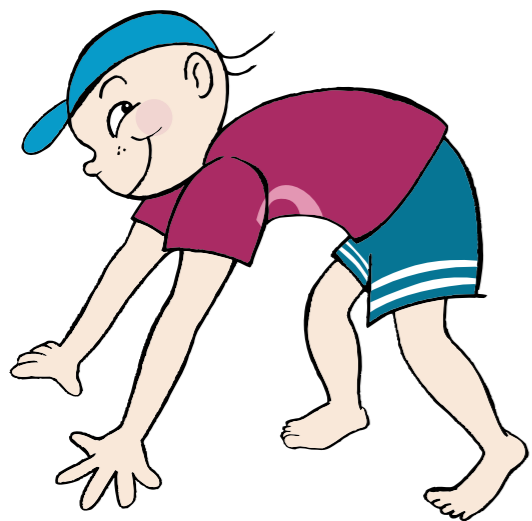
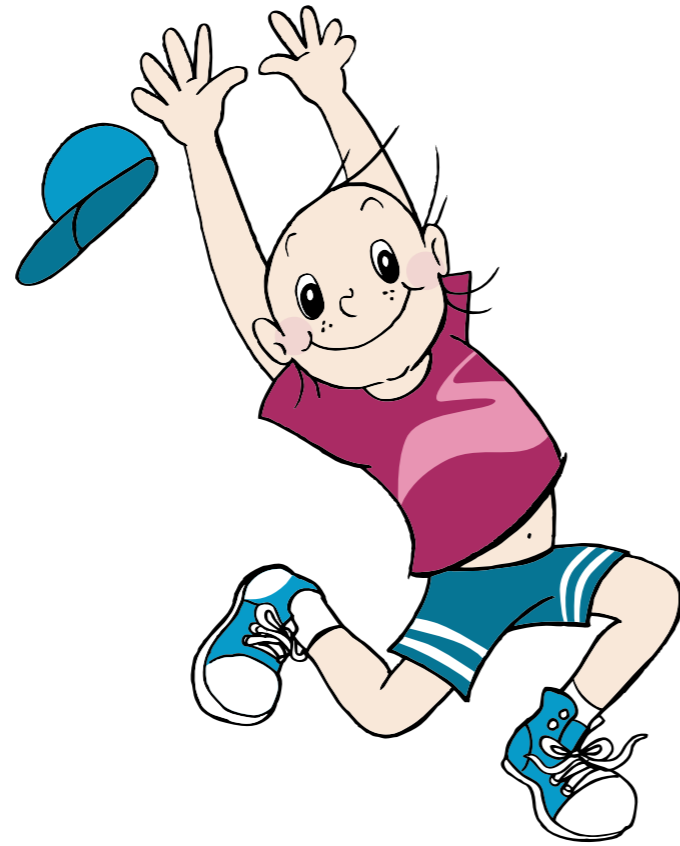
Voit kopioida kuvia rajattomasti omaan käyttöösi. Leikkaa kuvat haluamaasi muotoon ja liimaa ne tarvittaessa pahville, jos haluat niistä vahvempia. Lisäksi laminointi pidentää kuvien käyttöikää entisestään.

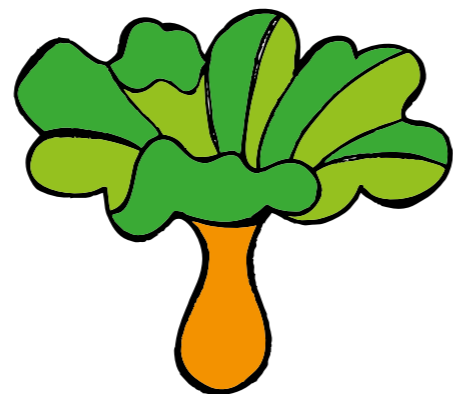
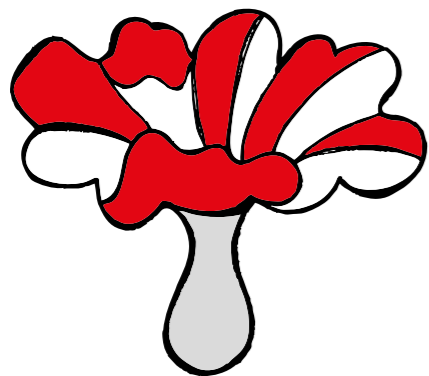
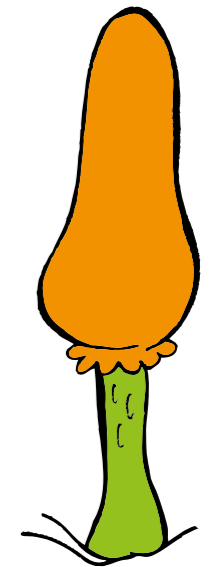
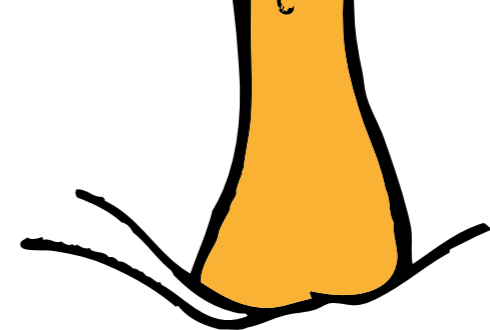
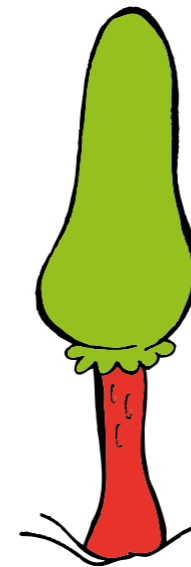
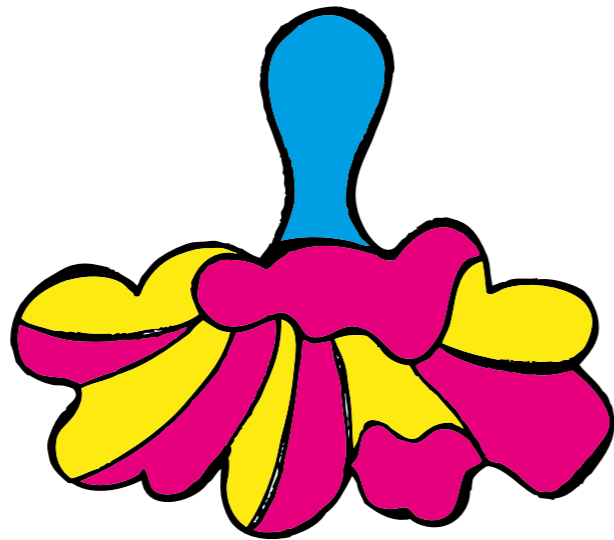
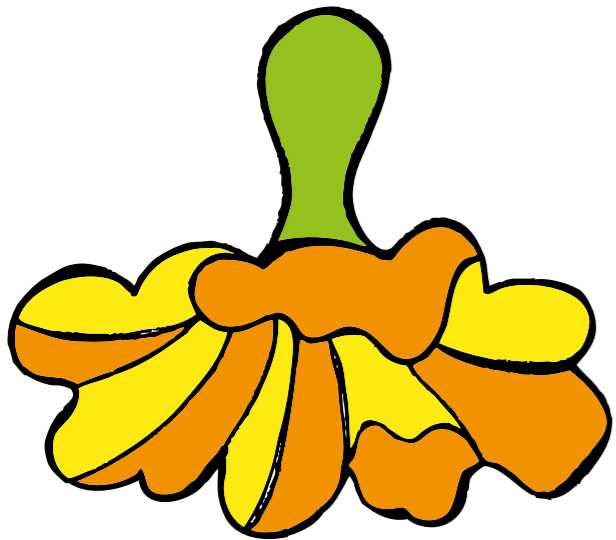
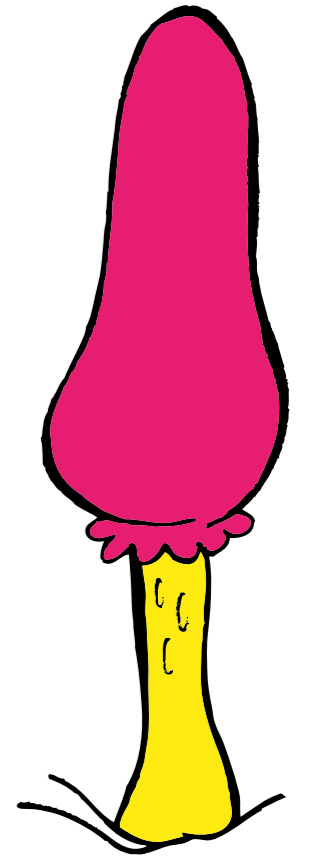
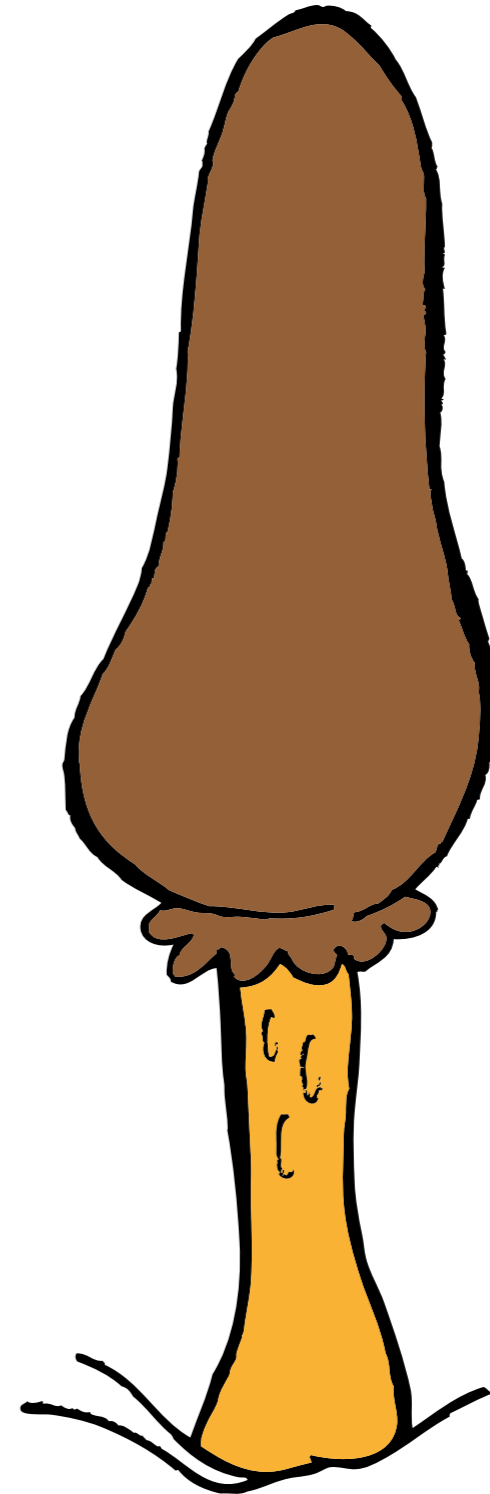
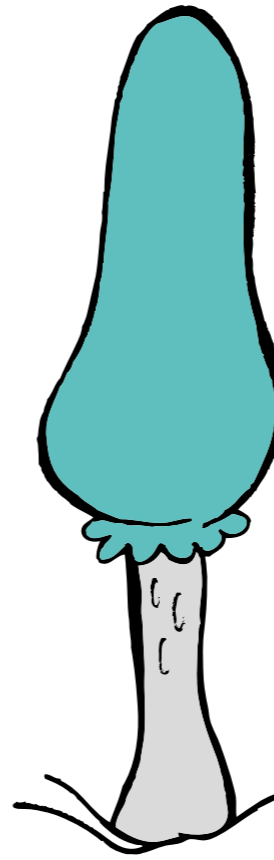
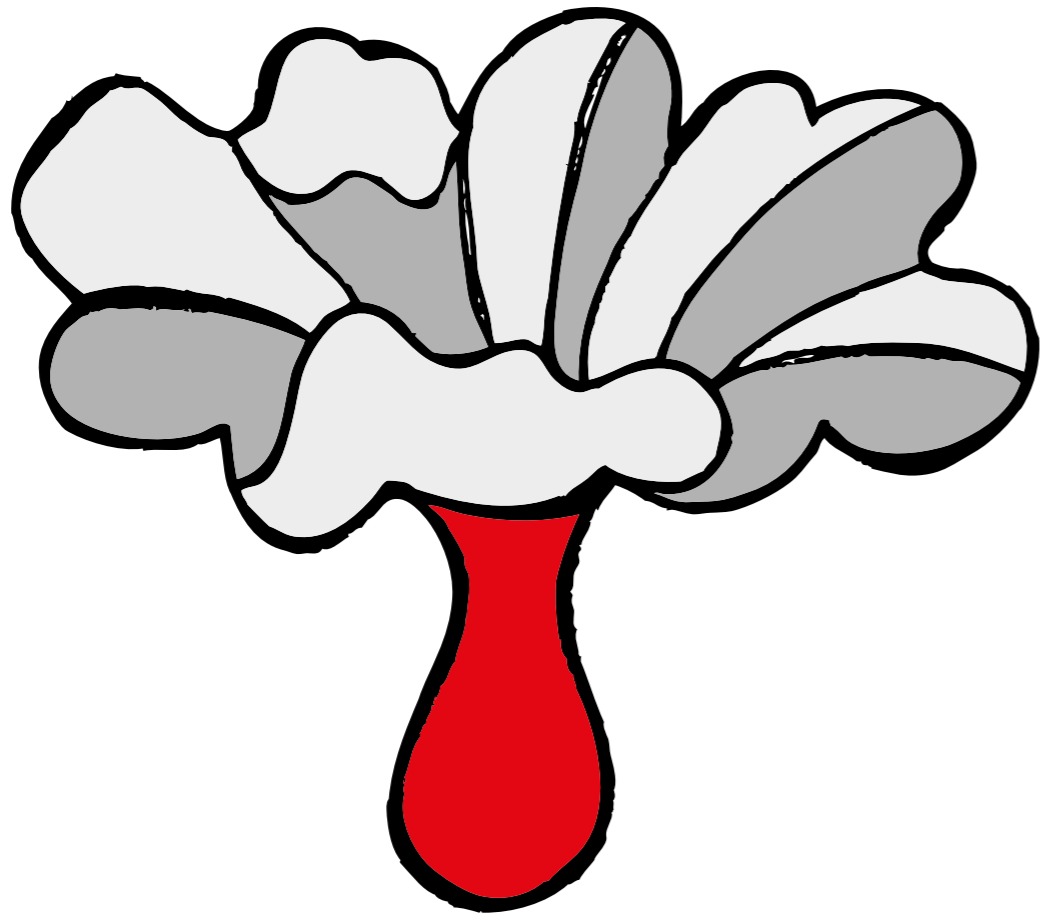
Viimeisenä löydät vielä kuuntele -kuvan. Tällä voit halutessasi tehostaa lasten huomiota esimerkiksi tilanteissa, jossa on tärkeää kuunnella tarkkaan.

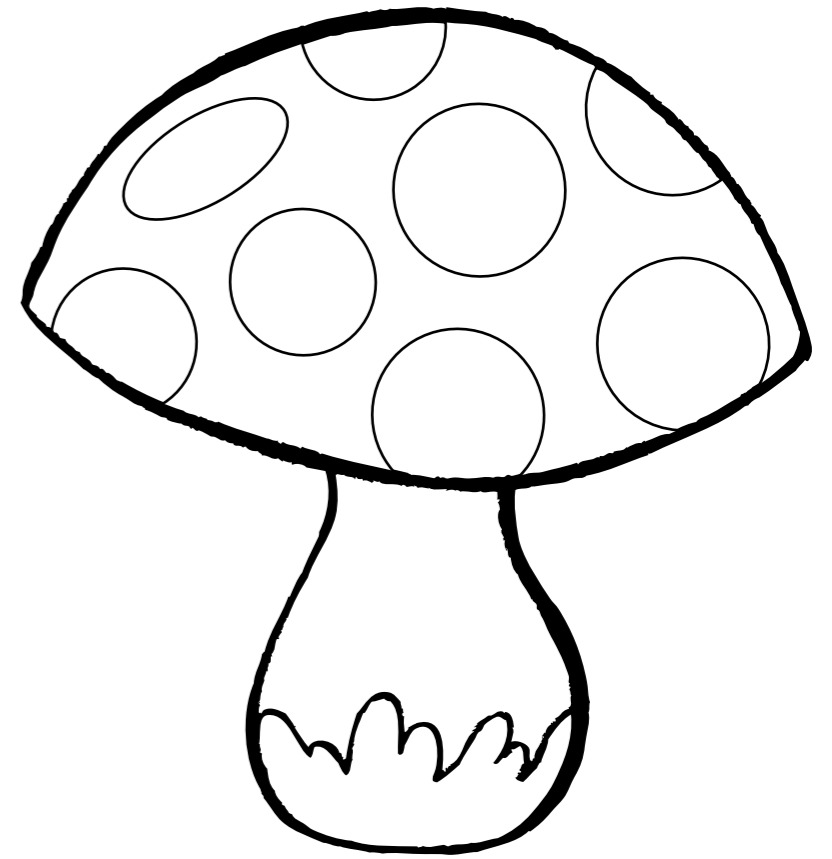
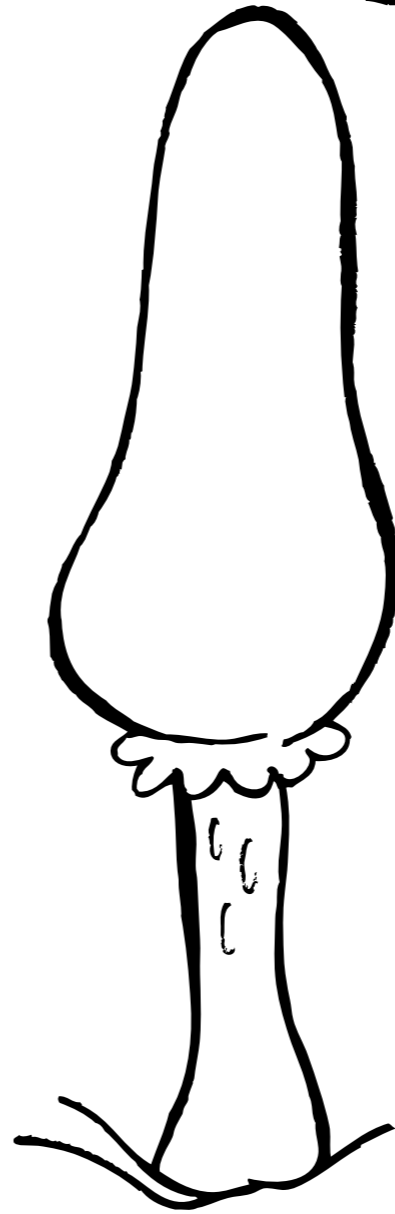
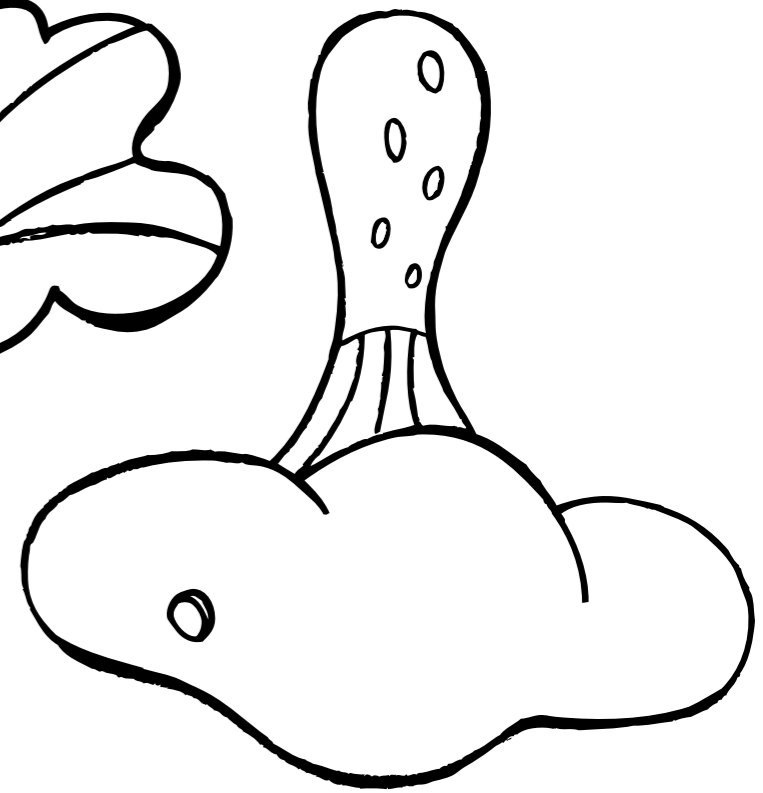
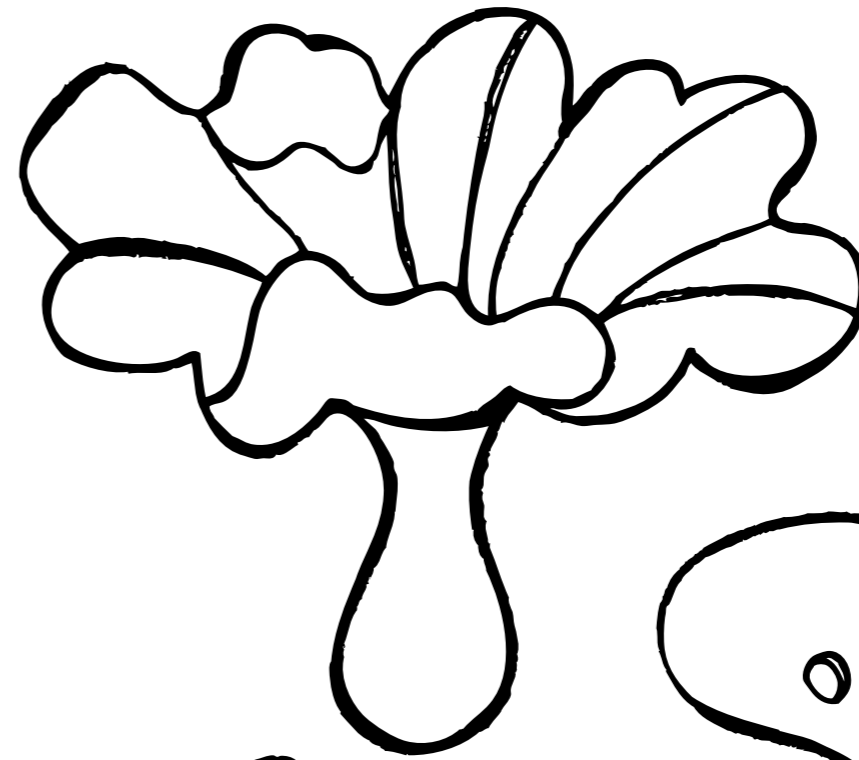
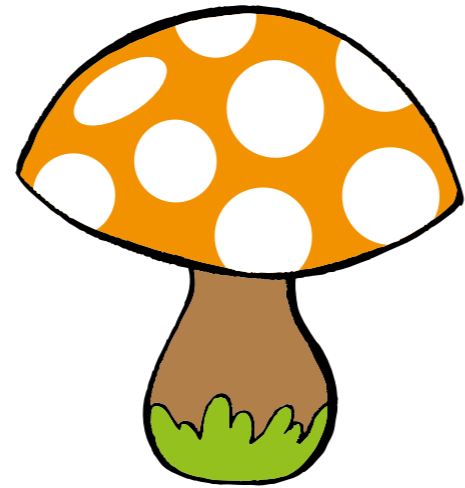
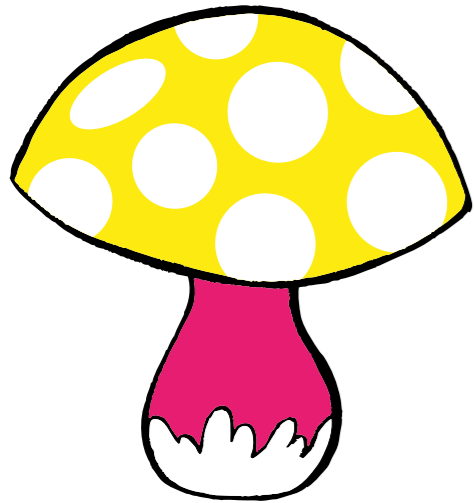
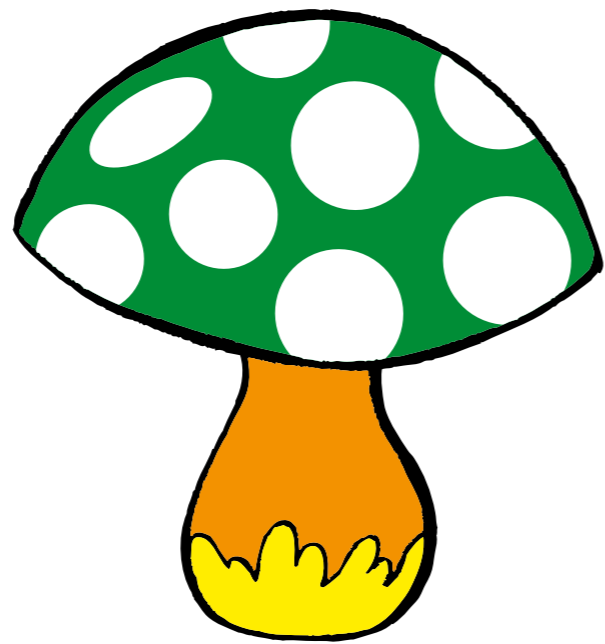
Hyödynnä myös muita kuvia omien tarpeittesi

mukaan ja ideoi kuville uusia käyttötarkoituksia. Esimerkiksi värileikin värineliöistä saat helposti liikennevalot ottamalla käyttöön punaisen, keltaisen ja vihreän neliön. Liikennevaloja voi käyttää leikeissä vauhdin säätelyyn (esimerkiksi pysähdys, kävely, juoksu) tai niitä voi käyttää myös lasten rauhoitteluun, jos toiminta alkaa mennä liian vauhdikkaaksi. Levyraati-leikin hymynaamoja voit hyödyntää kysyessäsi lapsilta palautetta toiminnasta.

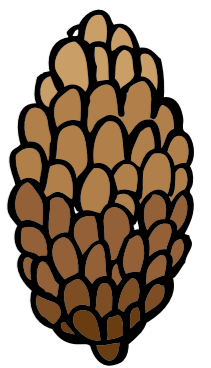
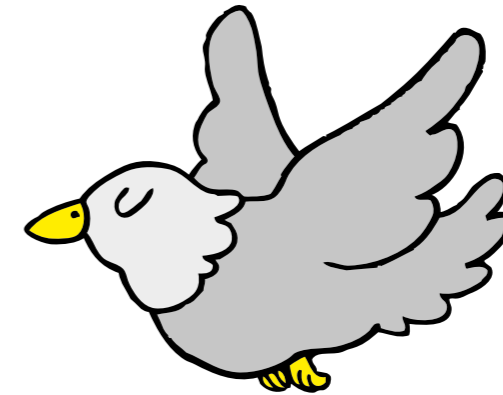
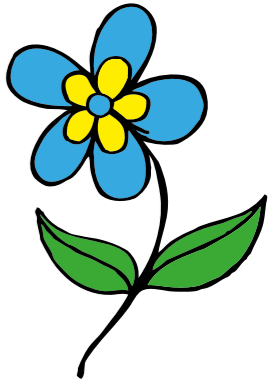
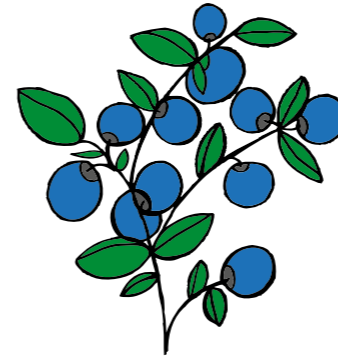
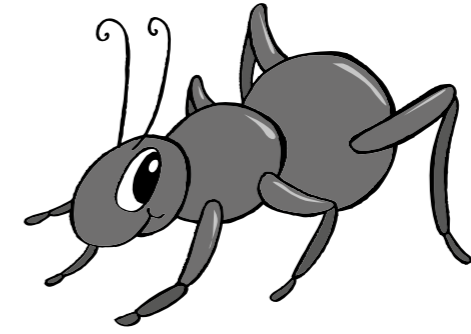
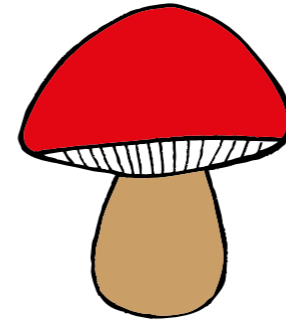
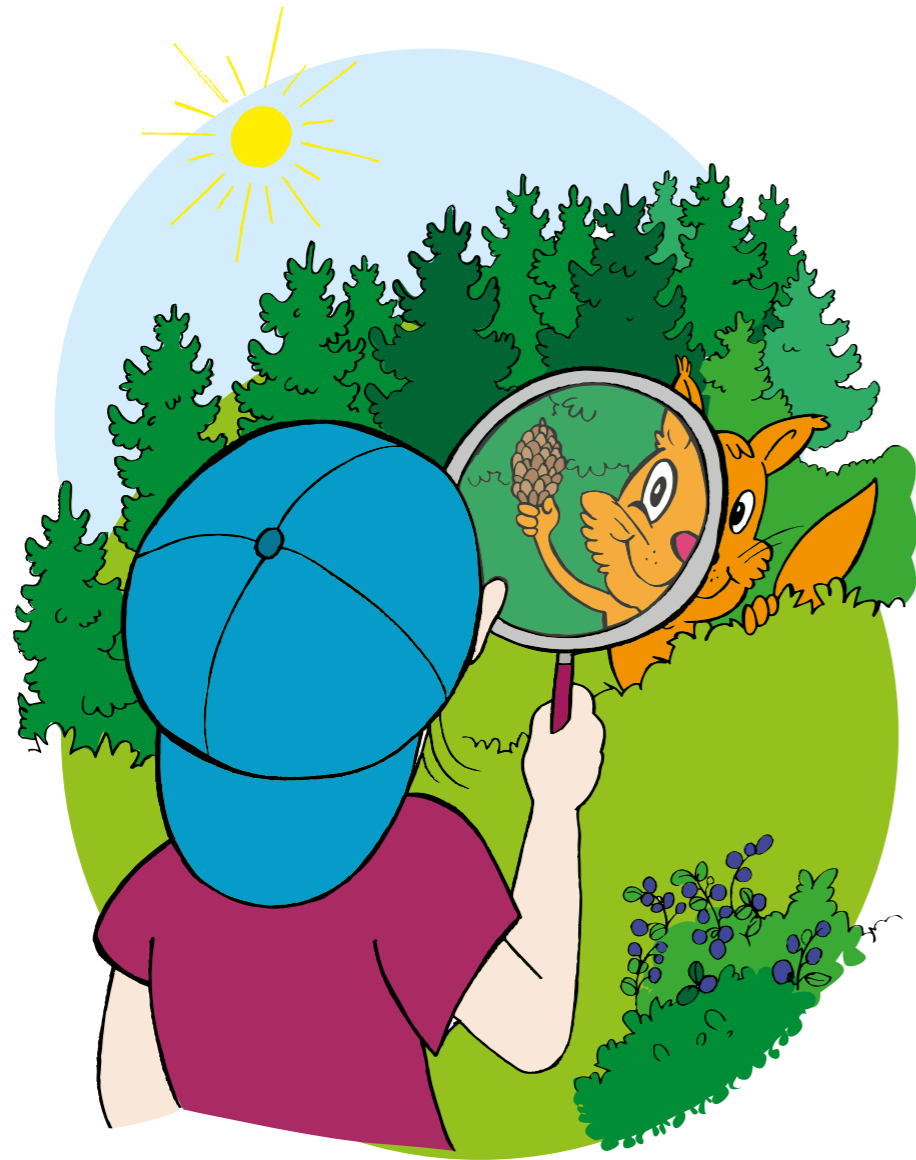

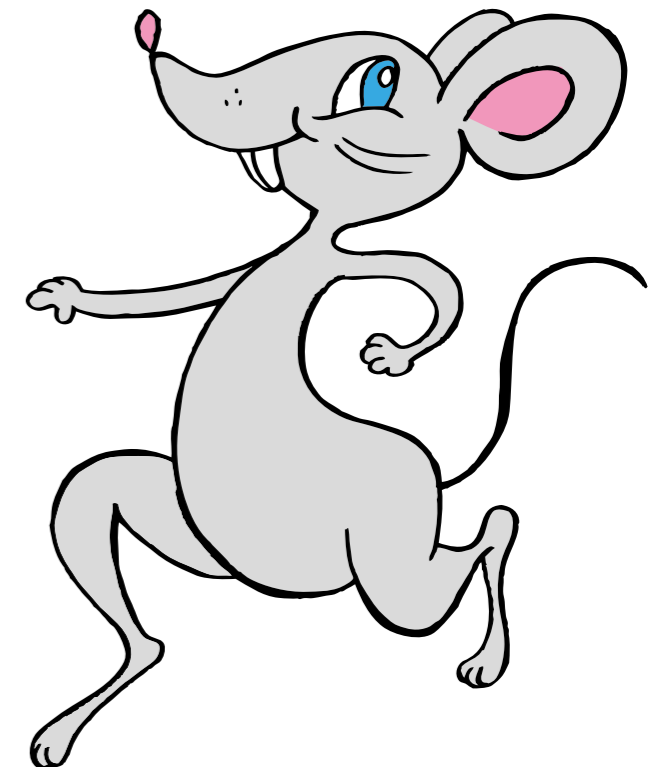
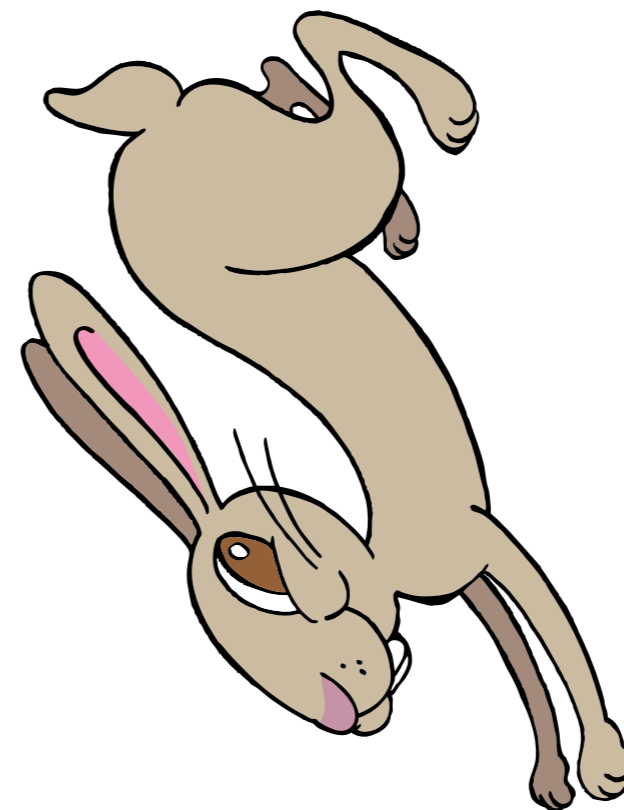
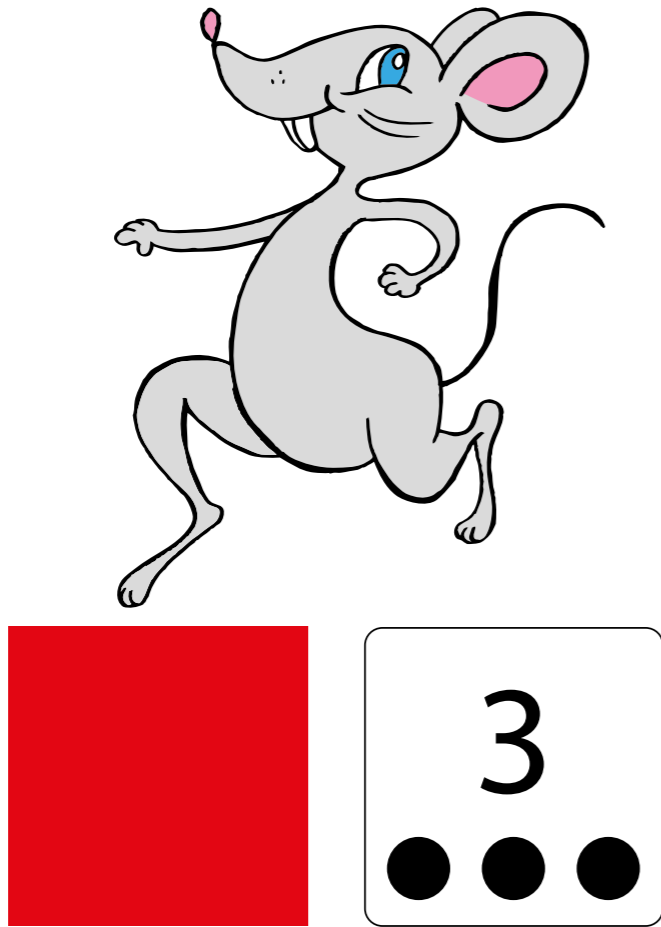

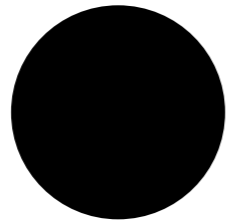

Skidin metsäretki

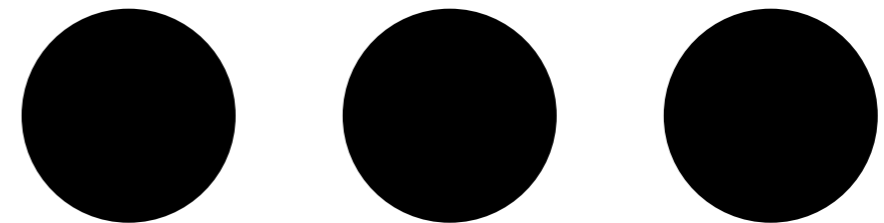

1

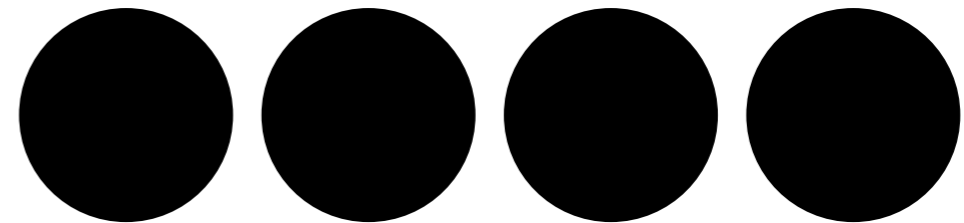
3

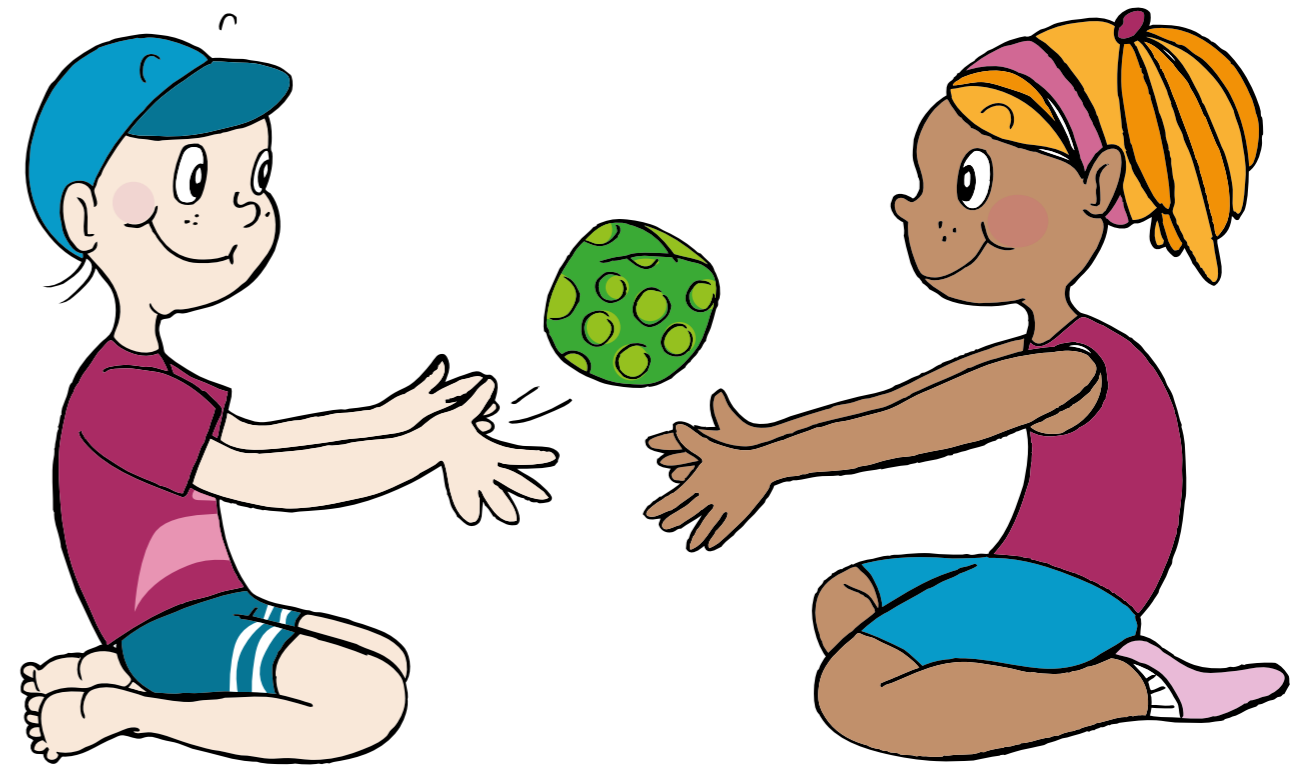
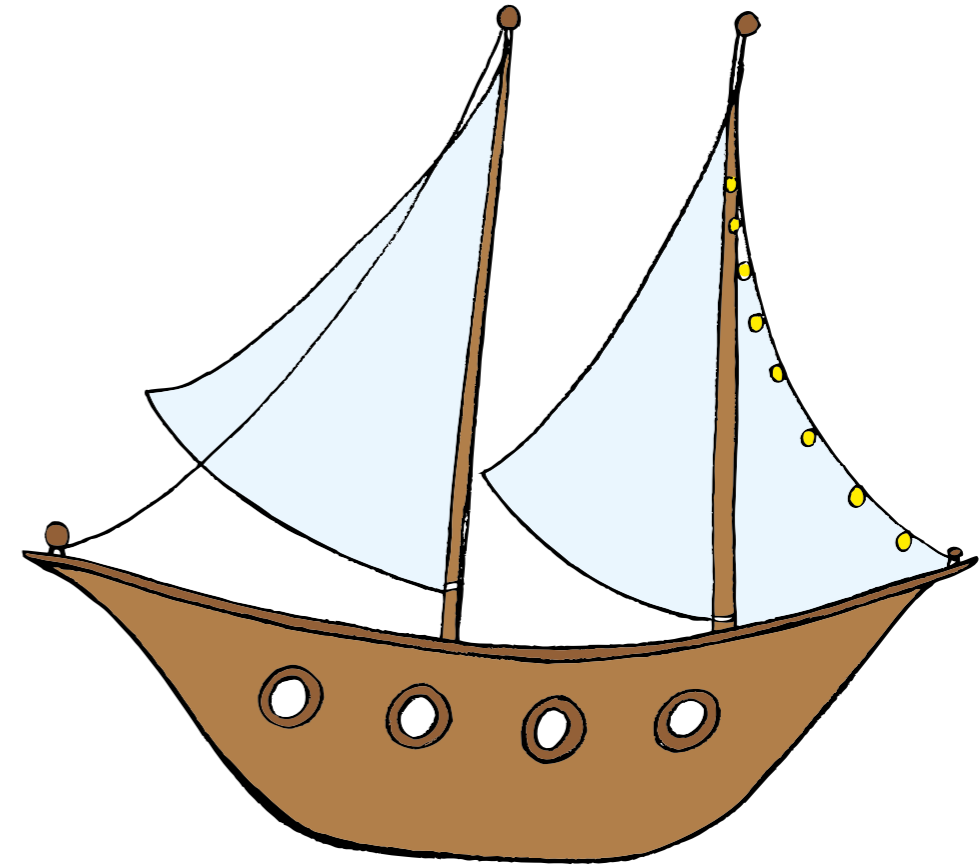
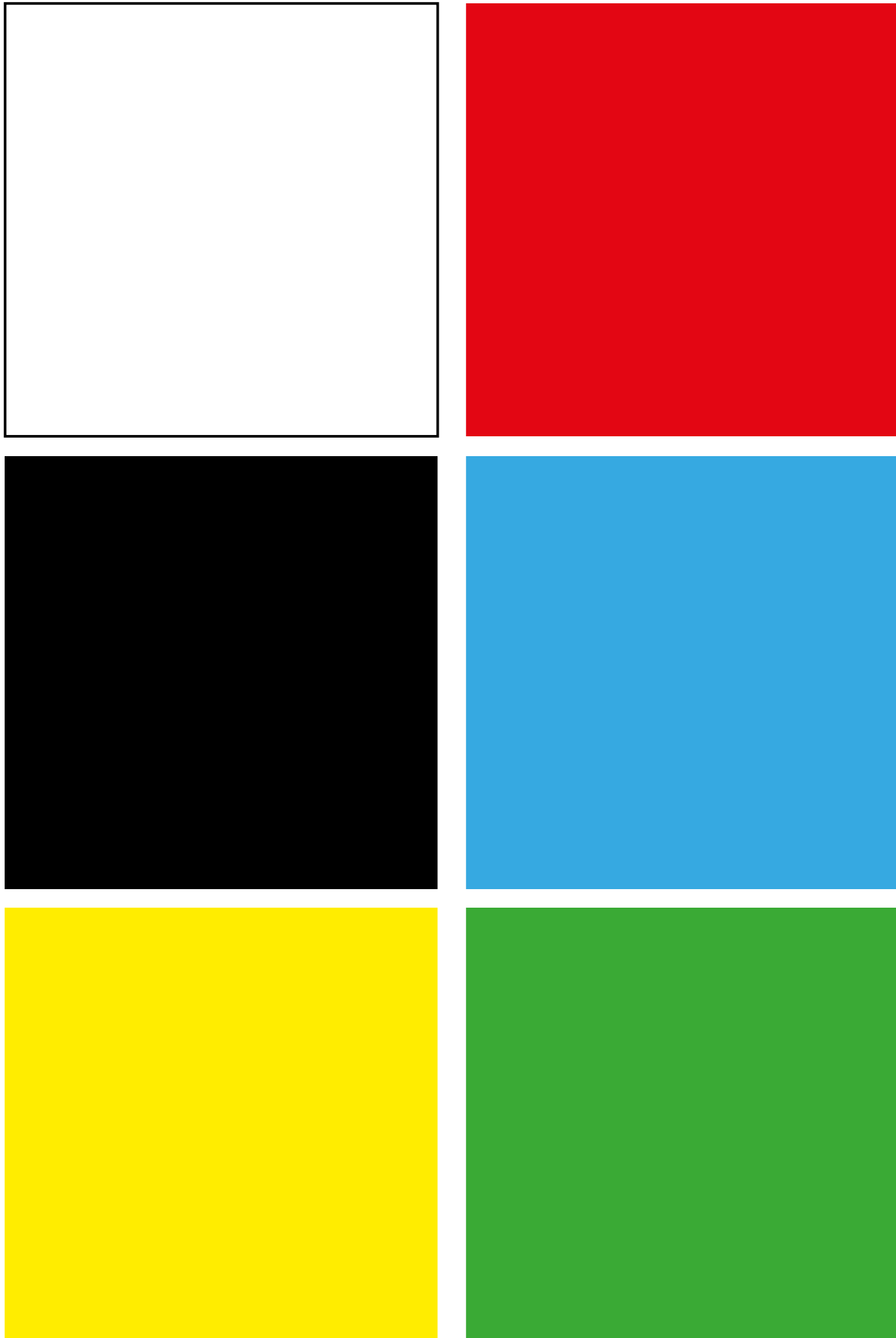

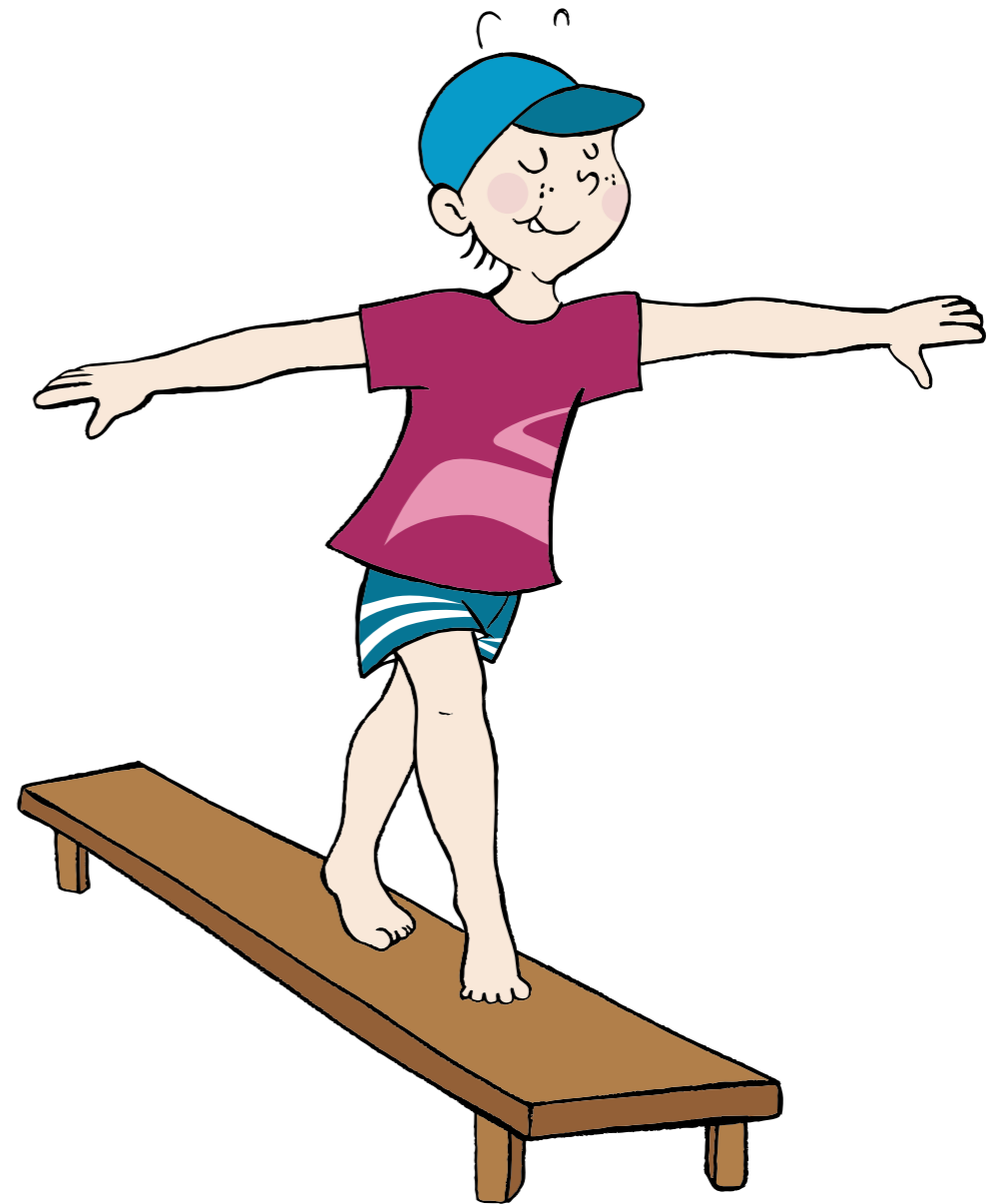
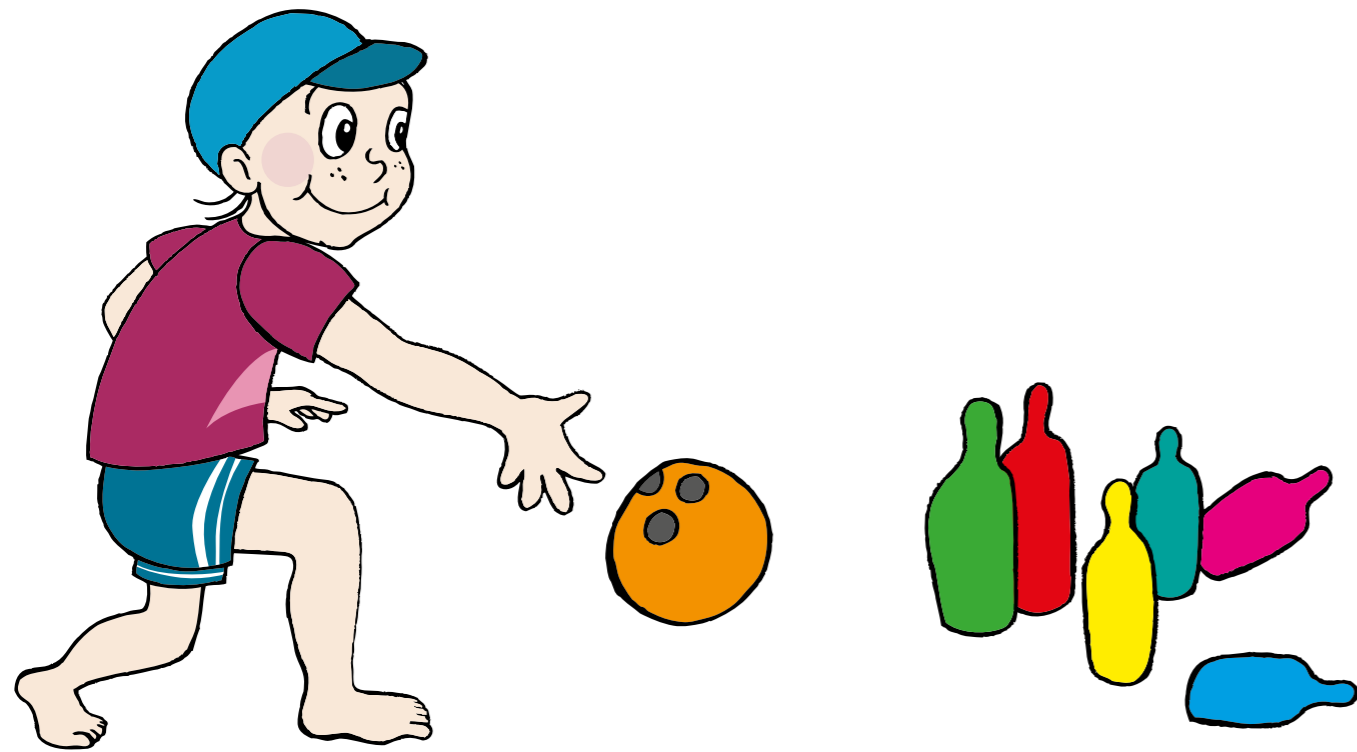
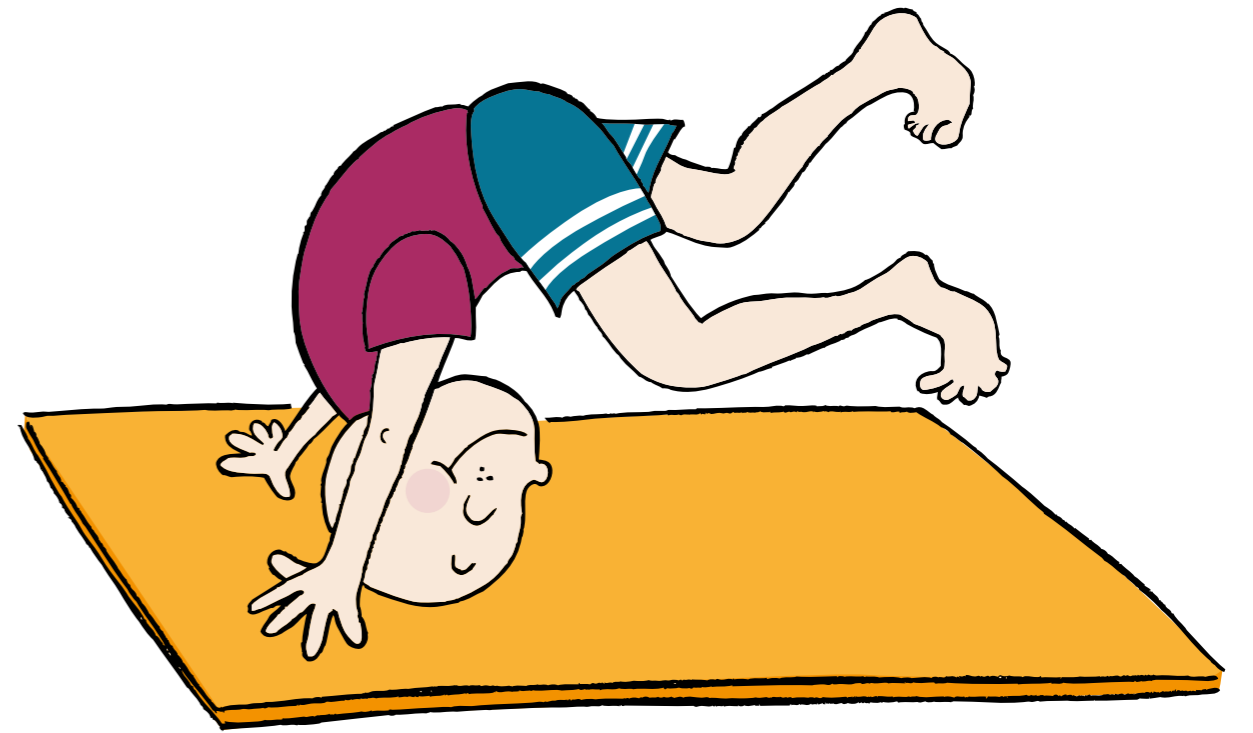
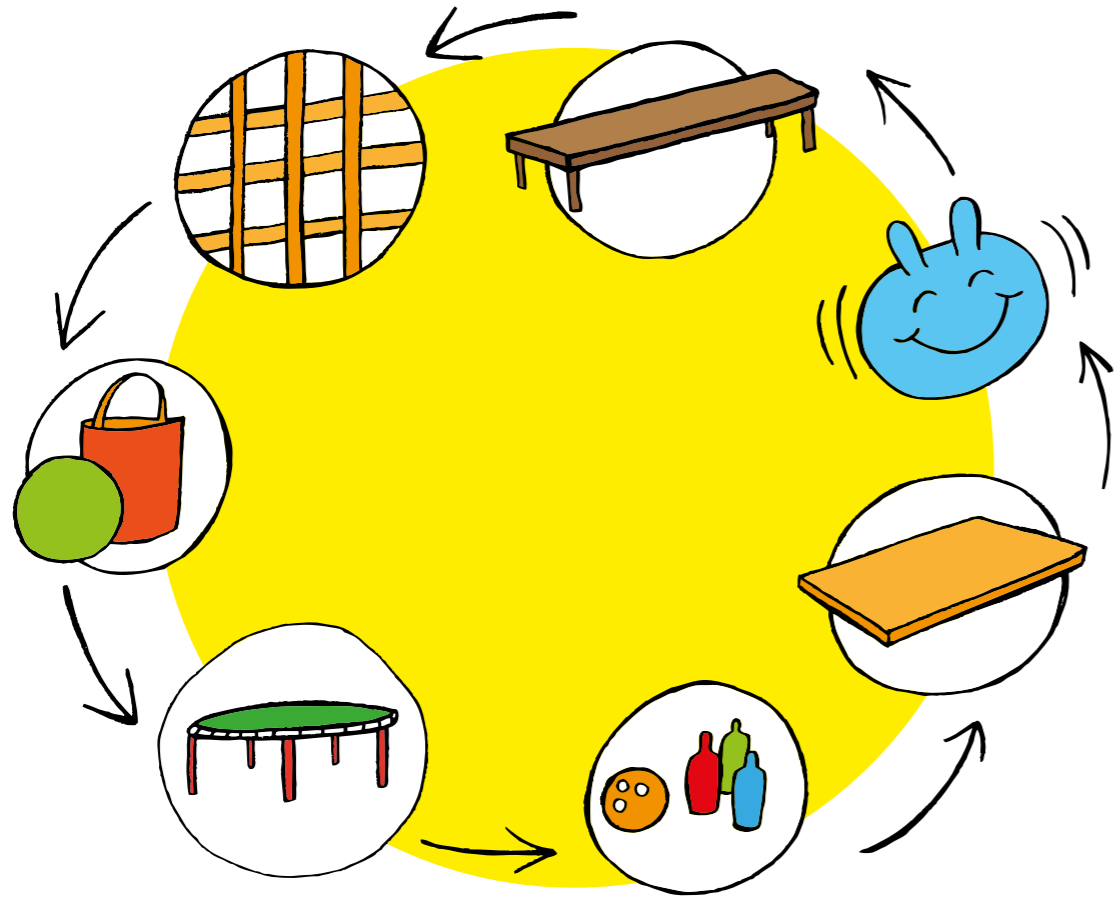
2

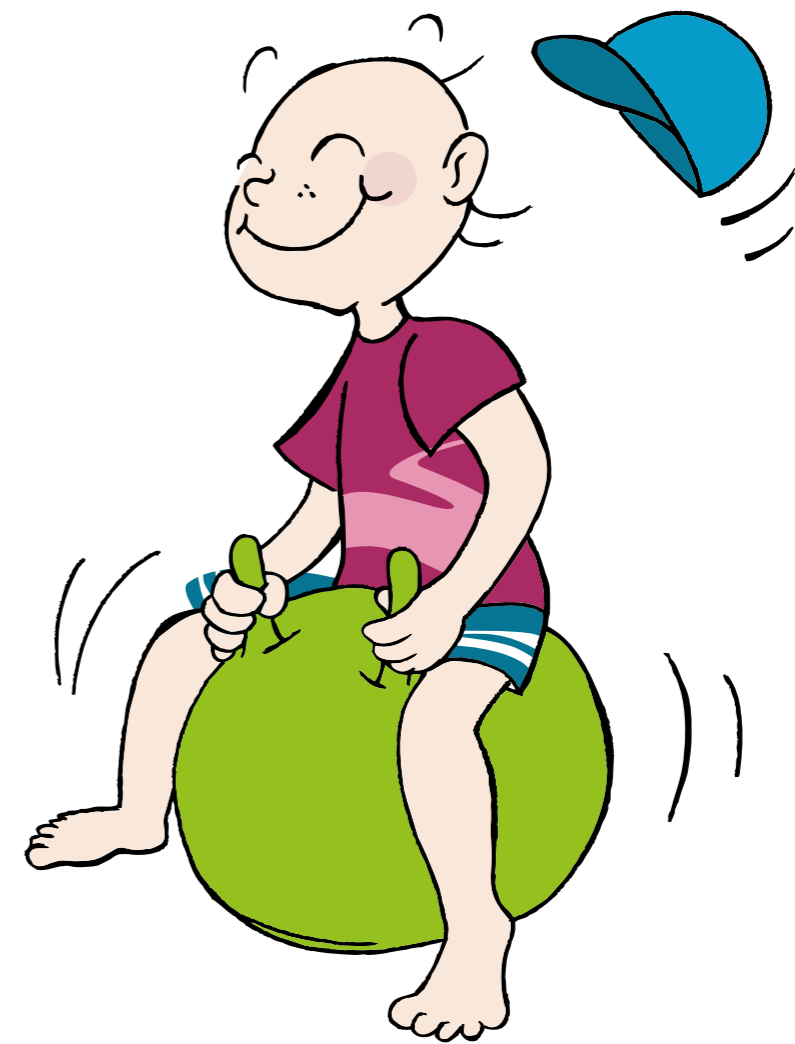
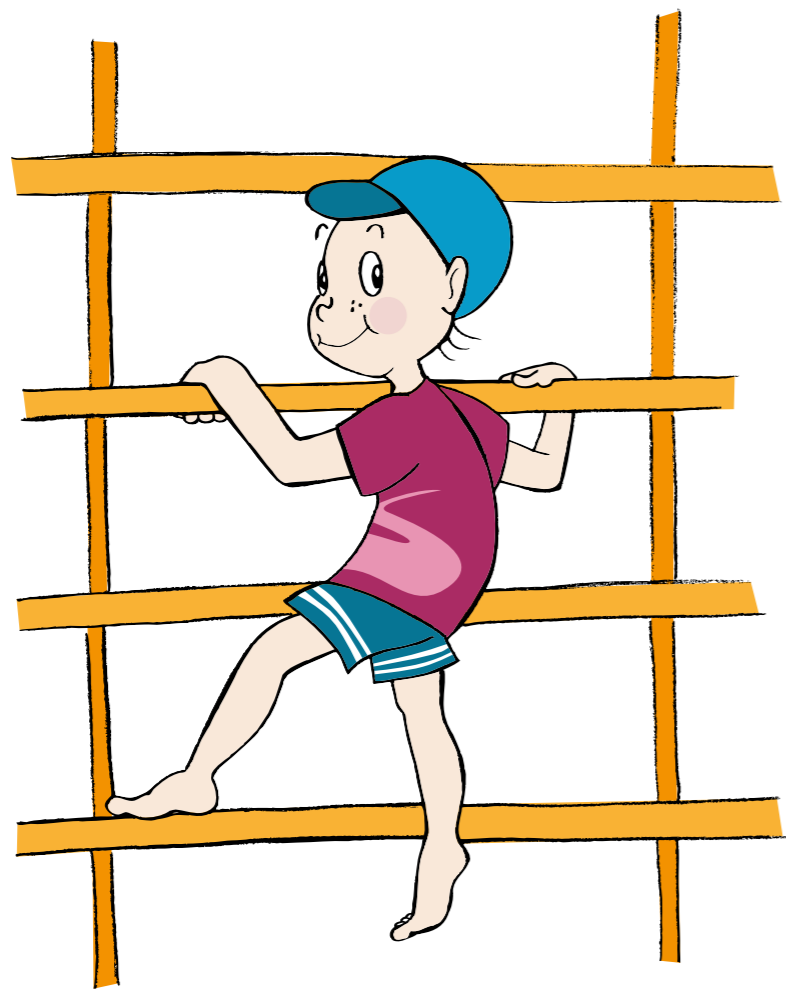
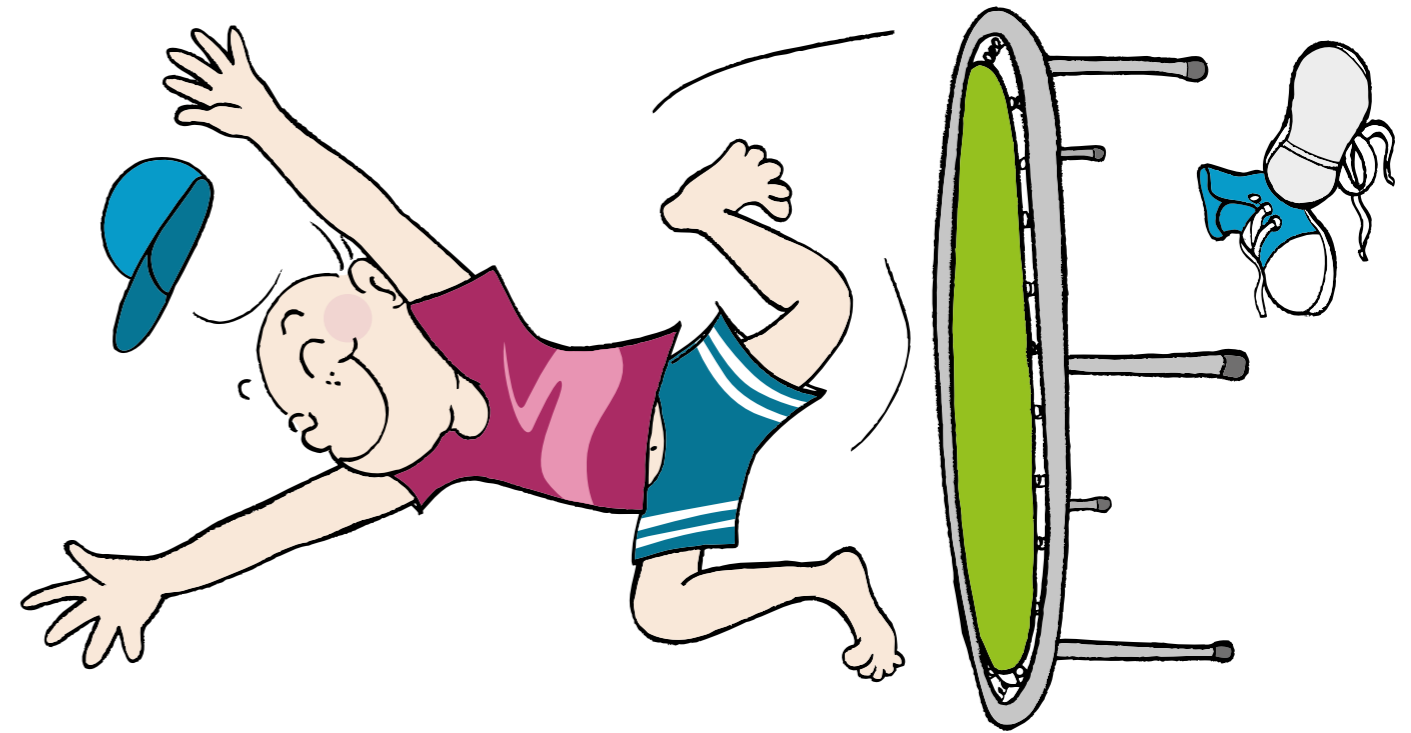
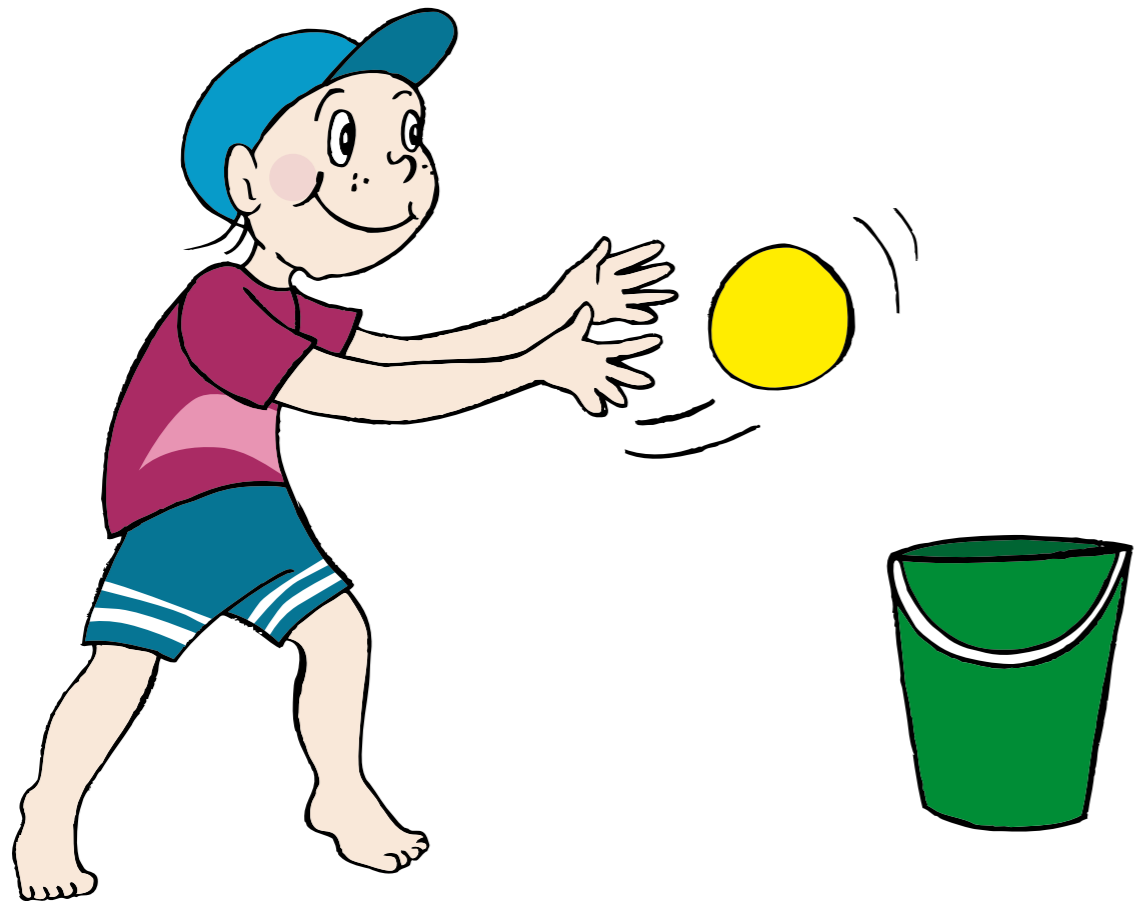

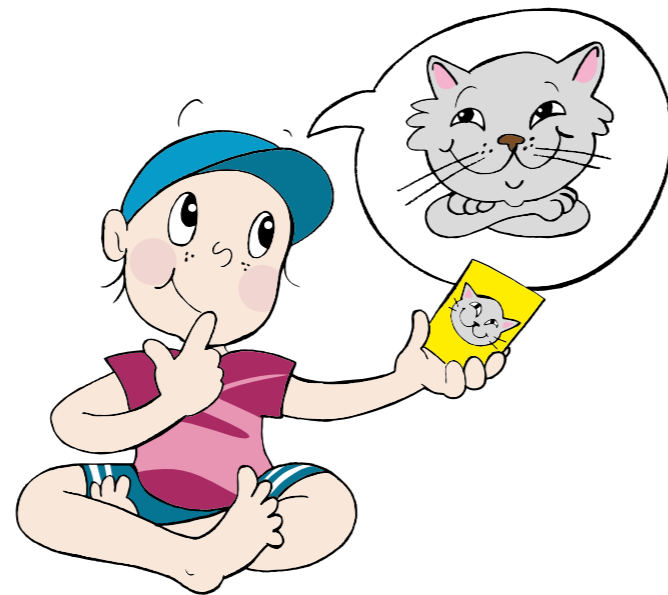
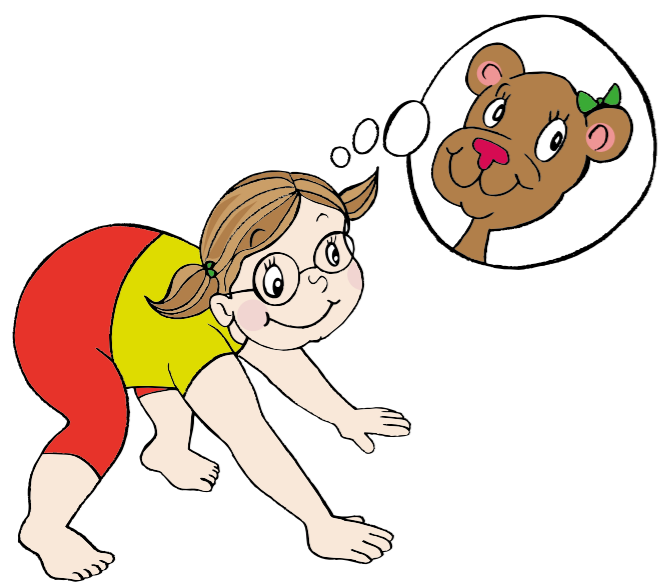
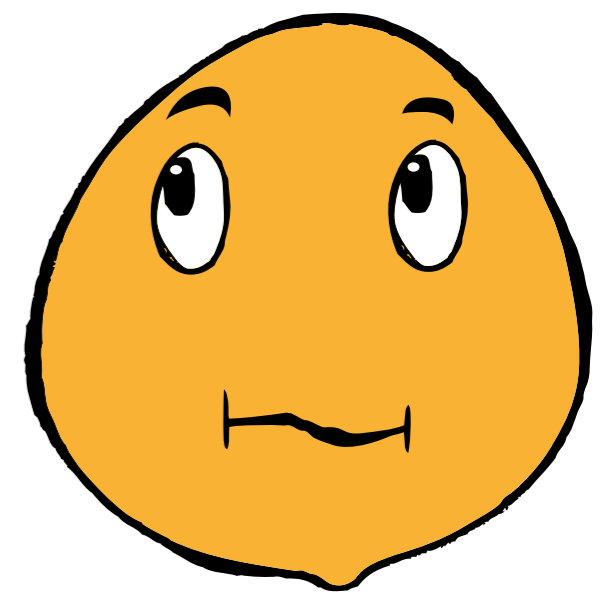
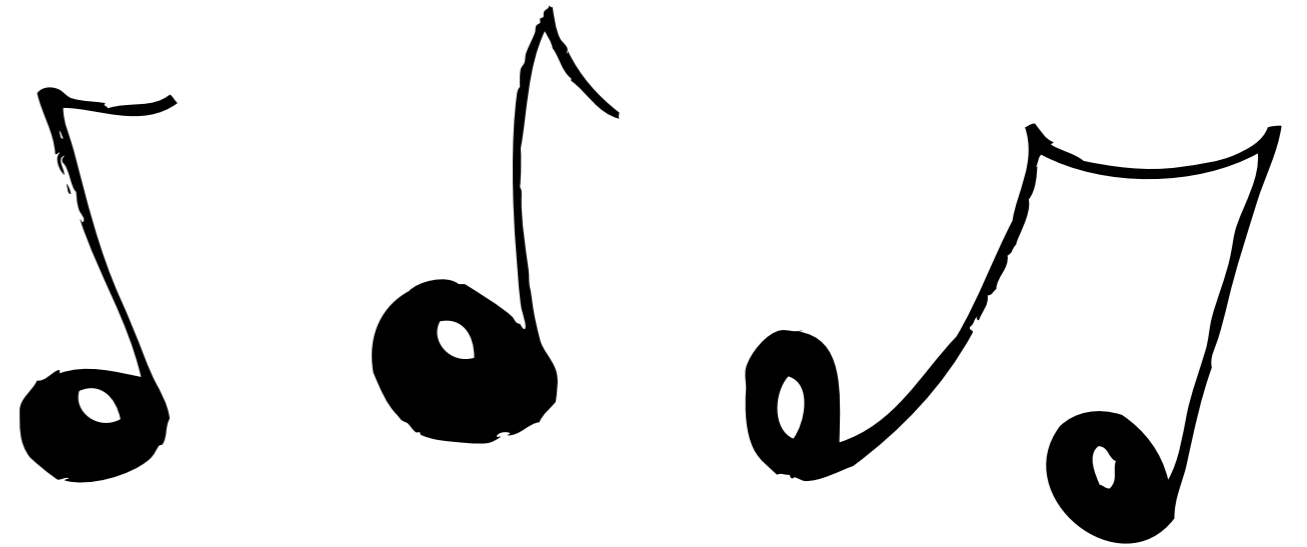
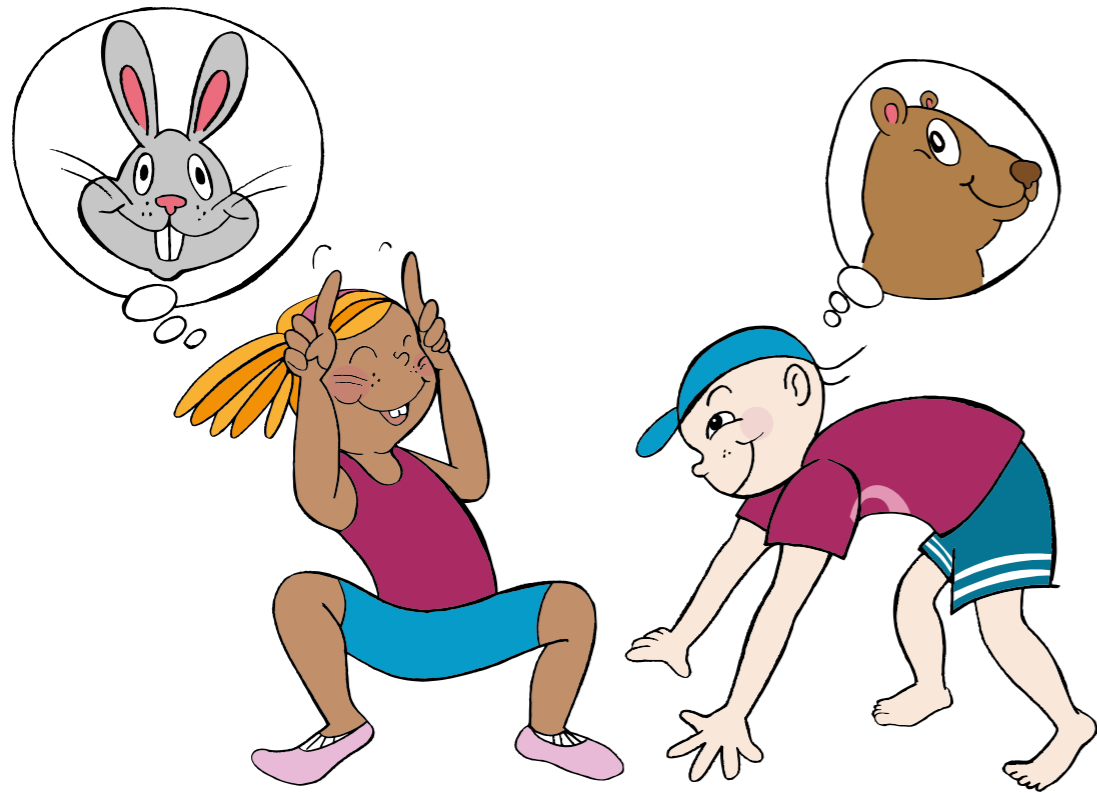
4

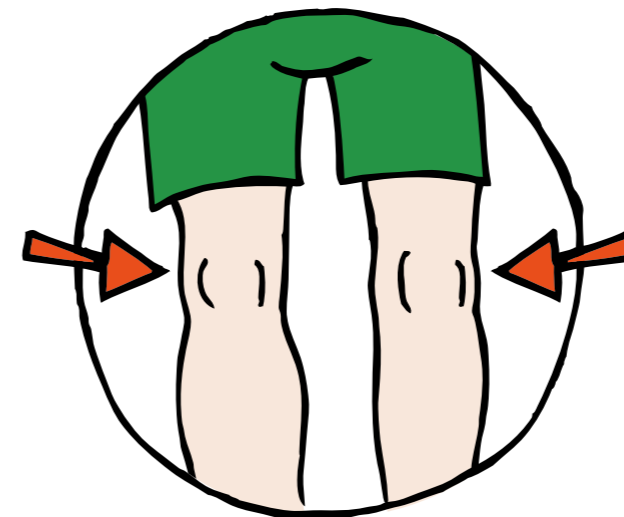
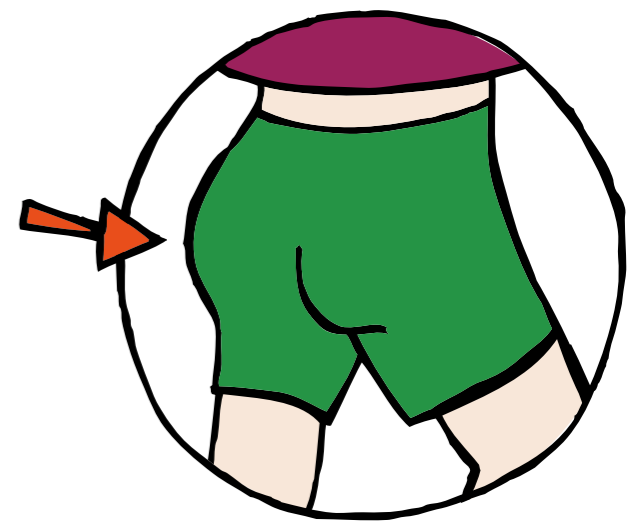
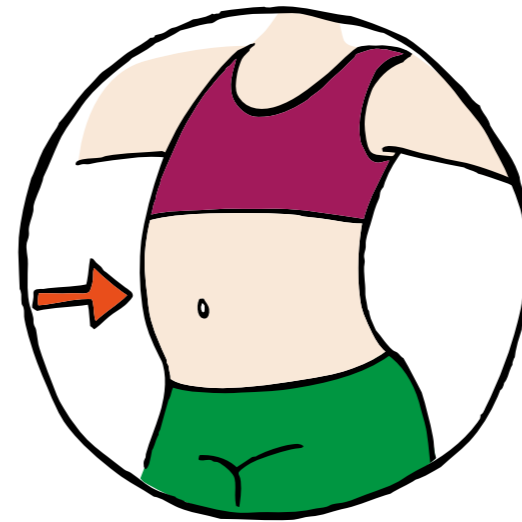
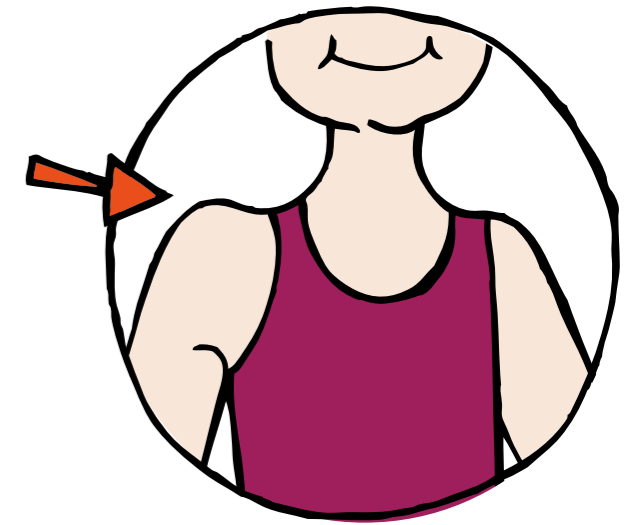
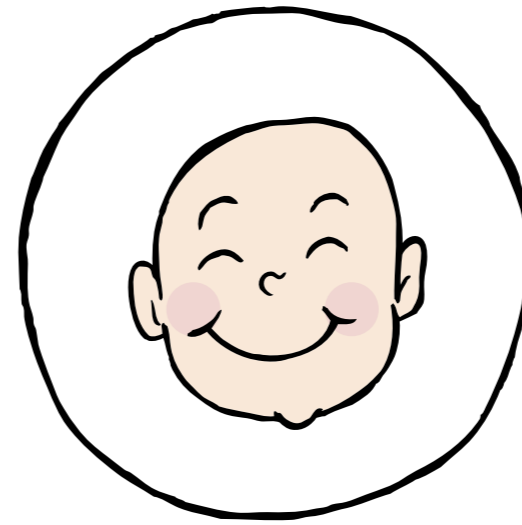
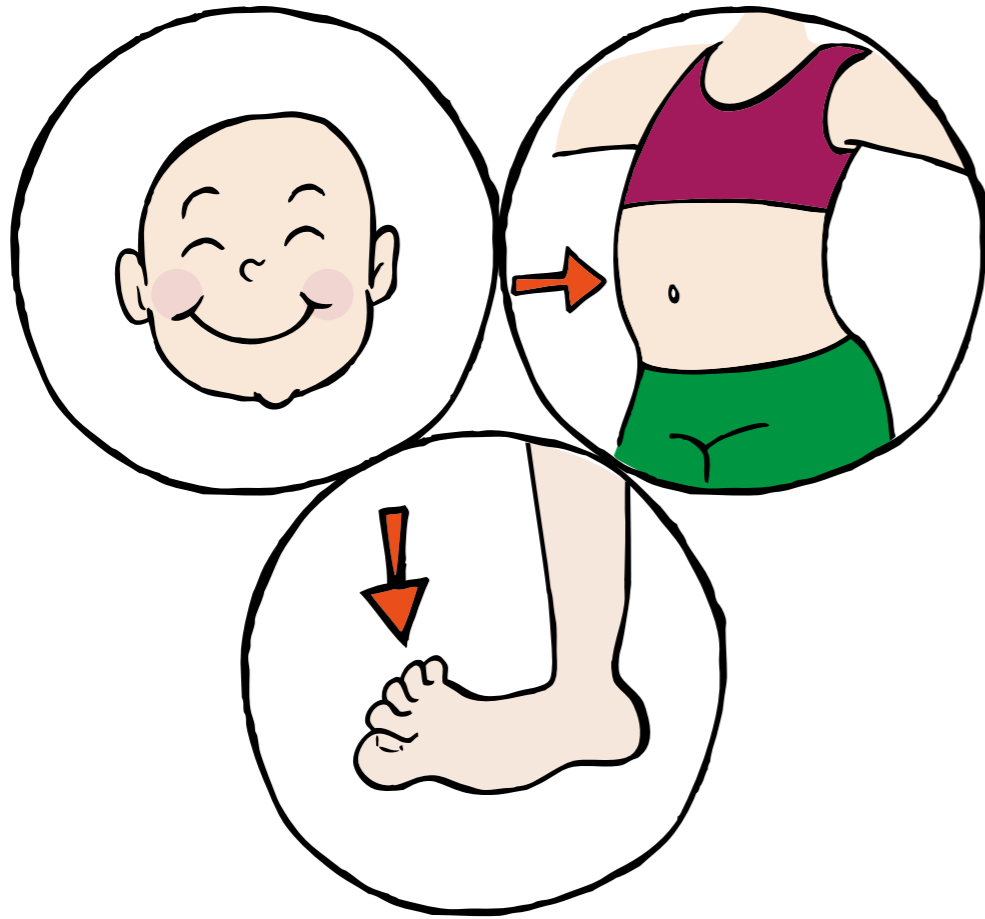

Lähteet

Verkkosivuja

www.aivoliitto.fi/kehityksellinenkielihairio

www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus

www.innostunliikkumaan.fi

www.liiku.fi

www.leikkipaiva.fi

www.neuvokasperhe.fi

www.papunet.net

www.skillilataamo.fi

www.soveli.fi

www.sporttipankki.com

www.suunnittelenliikuntaa.fi

www.tervekoululainen.fi

www.tatury.fi/vauhti-ajankohtaista/erityisesti-sinulle-opas-harrastustoimintaan

www.aivoliitto.fi/hoppi

Viittomien itsenäiseen opiskeluun soveltuvia verkkosivuja

www.kasipuhe.fi/videot-aakkosittain

www.sipeshop.sivupersoonana.com

www.papunet.net/teemat/viittomat

Kuvia

www.papunet.net/materiaalia/kuvapankki

www.papunet.net/materiaalia/kuvatyokalu

Kirjallisuus

Ahonen, T. & Aro, T. (toim.) 2001: Oppimisvaikeudet – Kuntoutus ja opetus yksilöllisen kehityksen tukena. PS-kustannus, Juva.

Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Nurmi, J.E., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2006: Ihmisen psykologinen kehitys. WSOY, Helsinki.

Ahonen, T., Siiskonen, T. & Aro, T. (toim.) 2008: Sanat sekaisin? Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. PS-kustannus, Juva.

Aro, T., Siiskonen, T. & Ahonen, T. (toim.) 2007: Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. PS-kustannus, Juva.

Ayers, A. J. 2008: Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia. PS-kustannus, Juva.

Fransas, H. & Kylmä, A. 2011: Yhteistoimintamallin kehittäminen erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastusten mahdollistajana -osahanke 2007–2011. Lapsen ja nuoren hyvän kuntoutuksen toteutuminen palveluverkostossa -projekti.

Häikiö, L. & Vänninmaja, P. (toim.) 2008: Hyvinvointia harrastamalla. Tampereen kaupungin Harrastava iltapäivä -hankkeen väliarviointi. Tampereen kaupunki, Tampere.

Karvonen, P. 2000: Hyppää pois! Lapsen motoriaan arviointi ja kehittäminen. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.

Kauppila, R. A. 2005: Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. PS-kustannus, Keuruu.

Korpilahti, P., Aaltonen, O. & Laine, M. (toim.) 2010: Kieli ja aivot. Kognitiivisen neurotieteen tutkimuskeskus, Turun yliopisto, Helsinki.

Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) 2011: Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. PS-kustannus, Juva.

Mattila, K.-P. 2007: Arvostava kohtaaminen. Arjesa, auttamistyössä ja työyhteisössä. PS-kustannus, Juva.

Piironen, T. 2007: Kuunnelkaa meitä - Lasten osal-

lisuushanke 2006–2007. Ohjaajan opas lasten osallistavien ryhmien ohjaamiseen. Kuunnelkaa meitä -hanke, Helsinki.

Rintala, P., Ahonen, T., Cantell, M. & Nissinen, A. (toim.) 2005: Liiku ja opi. PS-kustannus, Keuruu.

Rintala, P., Sääkslahti, A. & Iivonen, S. 2016: 3–10-vuotiaiden lasten motoriset perustaidot. Liikunta & Tiede 53 (6), 49–55.

Salmivalli, C. 2005: Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus, Keuruu.

Savinainen-Makkonen, T. & Kunnari, S. (toim.) 2012: Pienten sanat. Lasten äänteellinen kehitys. PS-kustannus, Juva.

Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) 2014: Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. PS-kustannus, Juva.

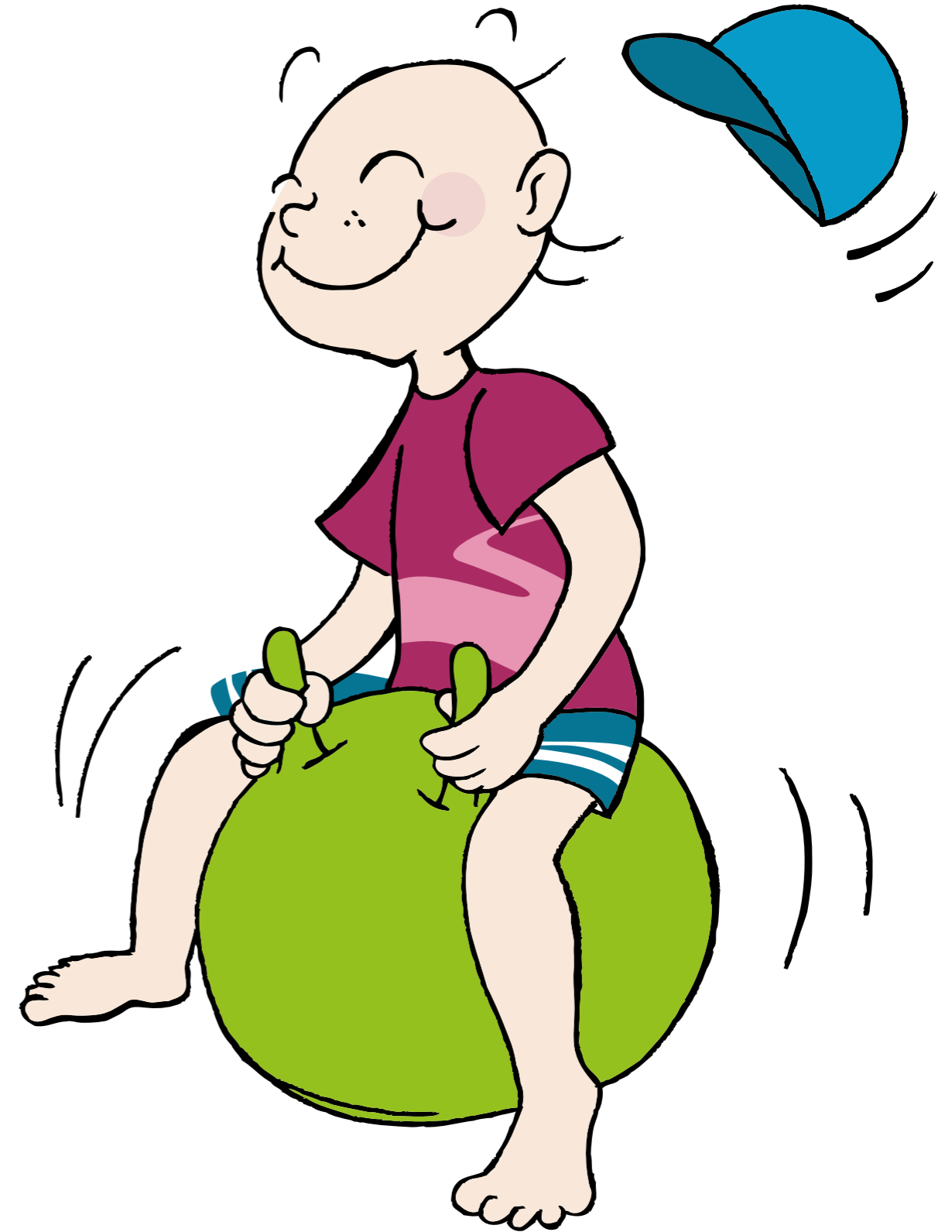
Sääkslahti, A. & Cantell, M. 2007: Moto-kerho. Motoristen perustaitojen harjaannuttaminen koulun kerhossa. Liikuntakasvatuksen julkaisuja 4, Jyväskylän yliopisto.

Taipalve-Oiva, S., Kuittinen, T. & Kokko, J. 2004: Hupsis! Sensomotorinen rata lapsen kielenkehityksen tukena. Käyttäjän opas. ER-paino, Lievestuore.

Veijanen, L. 2004: Kaverit, perhe ja harrastukset. Laukaalaisten 5.-luokkalaisten vapaa-aika. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Von Tetzchern, S. & Martinsen, H. 1999: Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Kehitysvammaliitto ry, Helsinki.

Zimmer, R. 2011: Psykomotoriikan käsikirja - teoriaa ja käytäntöä lasten psykomotoriseen tukemiseen. VK-Kustannus Oy, Keuruu.

Liikkuva skidi -materiaali auttaa liikunta- ja harrasteryhmien ohjaajia huomiomaan kielellisiltä taidoiltaan erilaisien lasten tarpeet ja tukemaan näin lasten osallistumista ryhmiin.

Työkirja sisältää tietoa, vinkkejä sekä valmista kuvamateriaalia lapsen kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen tukemiseksi ryhmässä. Työkirjaan sisältyvän videomateriaalin avulla ryhmien ohjaajien on helppo tutustua puhetta tukevien ja korvaavien kommunikointikeinojen käyttöön.

Liikkuva skidi -materiaalia voi hyödyntää minkä tahansa lapsiryhmän ohjaamisessa, sillä kuvien ja muiden keinojen monipuolinen käyttö tukee muun muassa lasten keskittymistä ja toiminnanohjausta. Ohjausmateriaalin keinot ovat hyödyllisiä myös sellaisten lasten kanssa, joiden äidinkieli on muu kuin ryhmässä käytetty kieli.

Lisätietoja:
aivoliitto.fi/liikkuvaskidi

Aivoliitto

